

Delft

04

9 177001 11232004 0 4

2009
ročník 61
40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

OBSAH

- 123** _____ **Projekty Google – pomoc, nebo konkurence?**
 > Jindřiška Pospíšilová
- 127** _____ **Nové možnosti využití Polytematického strukturovaného hesláře – 2.** > Kateřina Kamrádková, Kristýna Kožuchová
- 131** _____ **ROZHOVOR**
Literatura s feministickou a genderovou problematikou je stále žádanějším zdrojem informací
 > Lenka Šimková, Helena Skálová
- 133** _____ **Známí neznámí čtenáři** > Blanka Vorlíčková
- 140** _____ **REPETITIO EST MATER STUDIORUM**
Vývoj architektury knihoven v závislosti na třech informačních explozích – 1. > Ladislav Kurka
- 144** _____ **JAK NA TO: Zákoník je také kniha**
Zprostředkování informací z vnějších zdrojů
 > Kateřina Slušná
- 145** _____ **Velká příležitost pro knihovny**
- 146** _____ **Kniha mého srdce: Tolkien versus Tolstoj**
 > Děvana Pavlíková
- 148** _____ **KRONIKA**
Po usilovné práci – zasloužený odpočinek > Jiří Potáček
- 149** _____ **Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v lednu 2009** > Petra Myšková, Věra Pilecká
- 150** _____ **KNIHOVNY A WEB 2.0**
Informační alchymie > Jan Rylich
- 152** _____ **AKTUALITY**
19. zasedání Ústřední knihovnické rady ČR > Lea Prchalová
- 154** _____ **Průvodce světem technických norem**
Distribuce ČSN v roce 2009 > Hana Študentová
- 156** _____ **Z KNIHOVEN**
- 158** _____ **ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA**
- 159** _____ **VYŠLO V KNIHOVNÁCH**
KNIHOVNA Z OBÁLKY
- 160** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNIČKÉ LITERATURY**
NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR
- _____ **ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY**
NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR ANEB NÁROD SOBĚ II – 27
 > Jaroslav Císař

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
 příspěvková organizace Středočeského kraje,
 ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
 tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,
 Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,
 PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,
 Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
 Paed. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
 PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá
 redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny
 Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159
 e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,
 http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej;
 MONITOR CZ, s.r.o.; SUWECO CZ s.r.o.;
 B. Welemínová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní
 přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno
 Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,
 dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r.o.,
 Hattalova č. 22, 831 03 Bratislava, tel.: +421 244 453 711
 e-mail: lkperman@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 EUR, roční předplatné 22,572 EUR
 (dvojčíslo 2,656 EUR); cena jednoho čísla 40 Kč,
 roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
 Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
 materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 4. 2009

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Google projects – complement or competition? *Jindřiška Pospíšilová* |123
- > New ways of using the polythematic structured index 2
Kristýna Kožuchová, Kateřina Kamrádková |127
- > INTERVIEW: Literature raising feminist and gender issues
 is still a much sought-after source of information
Lenka Šimková – Helena Skálová |131
- > Famous yet unknown readers *Blanka Vorlíčková* |133
- > REPETITIO EST MATER STUDIORUM:
 The development of library architecture in the context
 of three information explosions 1 *Ladislav Kurka* |140
- > HOW TO: Statutes are books too – Mediating information
 from external information sources, particularly state administration
 and local government *Kateřina Slušná* |144
- > A great opportunity for libraries – the Book of my Heart |145
- > Book of my Heart: Tolkien versus Tolstoj *Děvana Pavlíková* |146
- > CHRONICLE: After strenuous work – a deserved rest *Jiří Potáček* |148
- > Summary of theses defended at the Charles University Faculty
 of Philosophy and Arts Institute of Information Studies
 and Librarianship in January 2009 – *Petra Myšková, Věra Pilecká* |149
- > LIBRARIES AND THE WEB 2.0: Information alchemy
Jan Rylich |150
- > CURRENT AFFAIRS: 19th Central Libraries Council
 of the Czech Republic conference *Lea Prchalová* |152
- > A guide through the world of technical standards – Czech
 Standards Association distribution in 2009 *Hana Študentová* |154
- > From the libraries |156
- > Regular features

AUS DEM INHALT

- > Projekte Google – Hilfe oder Konkurrenz? *Jindřiška Pospíšilová* |123
- > Neue Möglichkeiten der Ausnutzung Polythematischen strukturellen
 Stichwortverzeichnisses 2
Kristýna Kožuchová, Kateřina Kamrádková |127
- > GESPRÄCH: Literatur mit der feministischen und geschlechtlichen
 Problematik ist immer mehr verlangte Informationsquelle *Lenka
 Šimková – Helena Skálová* |131
- > Bekannte unbekanntes Leser *Blanka Vorlíčková* |133
- > REPETITIO EST MATER STUDIORUM: Entwicklung
 der Bibliothekenarchitektur in Abhängigkeit auf drei
 Informationsexplosionen *Ladislav Kurka* |140
- > WIE DARAUF: Gesetzbuch ist auch ein Buch – Vermittlung der
 Informationen aus den äußeren Informationsquellen, vorzugsweise
 aus der Staats- und Selbstverwaltung *Kateřina Slušná* |144
- > Große Gelegenheit für die Bibliotheken
 – Das Buch meines Herzens |145
- > Das Buch meines Herzens: Tolkien gegen Tolstoj
Děvana Pavlíková |146
- > CHRONIK: Nach dem intensiven Arbeit – verdienstvolle Rast
Jiří Potáček |148
- > Übersicht der verteidigten Arbeiten im Institut der
 Informationsstudien von Philosophischer Fakultät der
 Karlsuniversität im Januar 2009 *Petra Myšková, Věra Pilecká* |149
- > BIBLIOTHEKEN UND WEB 2.0: Informationsalchimie
Jan Rylich |150
- > AKTUALITÄTEN: 19. Sitzung des bibliothekarischen Zentralrates
 der TSCHR *Lea Prchalová* |152
- > Begleiter durch die Welt der technischen Normen
 – Distribution der ČSN im Jahre 2009 *Hana Študentová* |154
- > Aus dem Bibliotheken |156
- > Regelmäßige Spalten

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, v části naší společnosti, a to bez rodového rozdílu, je slovo *feminismus* považováno za téměř neslušné. Podle odborníků na problematiku rovných příležitostí se však situace postupně zlepšuje, k čemuž přispívá i obecně prospěšná společnost Gender Studies, která slouží jako informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti. K této činnosti využívá také svou knihovnu s řadou zajímavých titulů s feministickou a genderovou tematikou. O vzniku knihovny, jejich starostech, radostech a očekávaných hovoříme s Helenou Skálovou a doufáme, že vás návštěva ve specifické knihovně zaujme a poskytne vám řadu zajímavých informací.

S informacemi je to však hodně složité. Denně nás berou útokem a náš mozek si s jejich množstvím neumí poradit. Jenom malou část „uloží“, k ostatním má postoj „jedním uchem tam, druhým ven“. Asi to nebylo dříve lepší, ale dnes, v počítačovém věku, se už ani nenamáháme pamatovat si, co slyšíme a čteme. Máme přece internet a tam je úplně všechno! To je sice pravda, ale množství neutříděných informací a dokumentů, bez znalostí a prostředků, jak se k nim „prokousat“, způsobuje uživatelům nemalé problémy. Téma dubnového *Čtenáře* se pokouší hledat východiska z této zapeklité situace.

Přesto, že význam slova *exploze* je pozoruhodně široký, zaslechnu-li ho, představím si neštěstí. Ovšem ve spojení s „vývojem architektury knihoven...“ má naopak pozitivní vyznění. Svědčí o tom studie, jejíž první část – *vznik písma* – přinášíme v tomto čísle. Věříme, že si celý materiál najde své čtenáře a osvěží zapomenuté znalosti. Ne nadarmo se připomíná, že opakování je matkou moudrosti...

Zmínit se o všech zajímavostech dubnového *Čtenáře* není možné. Neodpustím si však upozornit na příspěvek týkající se technických norem a jejich distribuce v letošním roce, protože je to téma velmi aktuální.

Hezké čtení vám přeje

Olgas Kašková

☑ Patnáctý ročník konference **INFORUM**, která je zaměřena na elektronické informační zdroje a jejich profesionální využívání ve vědě, výzkumu, vzdělávání a podnikání, se uskuteční **27.–29. 5. 2009** na Vysoké škole ekonomické v Praze. Je určena pro pracovníky odborných a veřejných knihoven, manažery, vědecké a výzkumné pracovníky, lékaře, vysokoškolské učitele, specialisty v oblasti ICT, pracovníky veřejné správy, studenty a další zájemce o tuto problematiku. Další informace viz <http://www.inforum.cz/>.

☑ Asociace knihoven vysokých škol ČR ve spolupráci s Knihovnou Univerzity Palackého a Muzeem umění Olomouc pořádá **19. 5. 2009** odborný seminář **Sociologické průzkumy v knihovnách a jejich psychologické aspekty**. Místem konání je Muzeum umění Olomouc. Seminář je zaměřen na postupy při přípravě a realizaci průzkumů v knihovnách a na statistické zpracování získaných údajů, včetně informací o psychologických aspektech této problematiky. Více informací naleznou zájemci zde <http://www.akvs.cz/aktivity/2009-seminar-sociolog-pruzkumy.php>.

☑ **Veletrh Svět knihy Praha 2009** se uskuteční **14.–17. 5. 2009**. Letošní ústřední téma je *27 ze 27 / Evropa v literatuře – literatura v Evropě*. V rámci literárního festivalu budou pozváni spisovatelé ze zemí Evropské unie, kteří představí svou tvorbu a zúčastní se diskusí o životě ve sjednocené Evropě, problematice identity a rozličnosti evropských literatur, trendech současné literární tvorby v Evropě. Více na <http://www.svetknihy.cz/>.

NEUŠLO NÁM

☐ Městská knihovna v Praze spustila nový web nazvaný *Knihovna4u* – www.knihovna4u.cz. Je zaměřen zejména na mládež a lidé si zde můžou popovídat o knihách, akcích, filmech, vytvářet seznamy oblíbených titulů nebo knih, které si chtějí přečíst. Ale také mají možnost vložit do galerií obrázky (videa, fotky) nebo ukázky vlastní tvorby. Vlastnictví čtenářského průkazu MKP je výhodou, ale nikoli podmínkou pro zapojení se do aktivit, které webové stránky nabízejí. Podrobnější informace o tomto zajímavém počínu se dočtete v dalším čísle *Čtenáře*.

Projekty Google – pomoc, nebo konkurence?

Počet zdrojů a informací dostupných prostřednictvím internetu se každým rokem zvyšuje a hraje stále důležitější roli v každodenním životě mnoha obyvatel. Internet lze definovat jako informační, komunikační, reklamní a obchodní médium, které využívá obrovské množství uživatelů. S rostoucím počtem stránek a dokumentů dostupných prostřednictvím internetu se ale zvyšuje i nepřehlednost, a tím i nároky na práci s tímto médiem. Z toho vyplývají stále větší problémy při hledání potřebných informací a v podstatě i částečná „neschopnost“ běžného uživatele najít efektivně relevantní informace.

Google.com (jako jeden z nejznámějších představitelů volně dostupných vyhledávačů) zahrnuje v současné době ve své databázi více než 15 bilionů webových stránek a 4 bilióny obrázků a umožňuje mnoho způsobů vyhledávání (např. podle konkrétních frází, názvů organizací atd.). Pokud víme, co přesně hledáme, a domníváme se, že je hledaný objekt k dispozici na volném internetu, jsou Google a další obdobné vyhledávače dobrou první volbou, která nás může nasměrovat rychlým způsobem k požadovaným informacím. Problém nastává, pokud nevíme přesně, co hledáme. Počet nalezených stránek v případě zadávání jednotlivých slov a nepřesných frází je obrovský, uživatel se zcela ztrácí v množství vyhledaných odkazů. Problém kvantity nalezených odkazů ztěžuje hledání kvality. Proto se také objevují úvahy, zda by nebylo vhodné vyzkoušet jiné metody dobývání informací a znalostí, např. takové, které mají svou tradici v oblasti dat relačního typu (text mining, web mining)¹, i když zatím nelze přesně určit, kdy to bude prakticky možné. Zatím mohou uživatelé webu využívat současně vyhledávací nástroje a jejich služby, které nabízejí určitě více, než běžný uživatel zná a očekává anebo také než je schopný využívat (rozšířené služby a možnosti pro vyhledávání relevantních informací). Domnívám se, že právě v této oblasti mohou pracovníci knihoven „sehrát“ důležitou úlohu – naučit uživatele využívat dostupné volné nástroje k získání podstatné informace.

Na základě zjištěných informací z průzkumů uživatelských dovedností se poskytovatelé softwarového vybavení knihoven stále více snaží zjednodušit, zpřehlednit či přizpůsobit nástroje knihoven volným vyhledávacím rozhraním. Toto „zjednodušování“ z pohledu pracovníků knihovny není vždy zcela žádoucí (podle našich představ by uživatelé knihoven měli mít jisté znalosti z oblastí citací, vyhledávání a práce s databázemi), ale z hlediska dalšího či budoucího uplatnění knihoven v informační společnosti je zcela nutné.

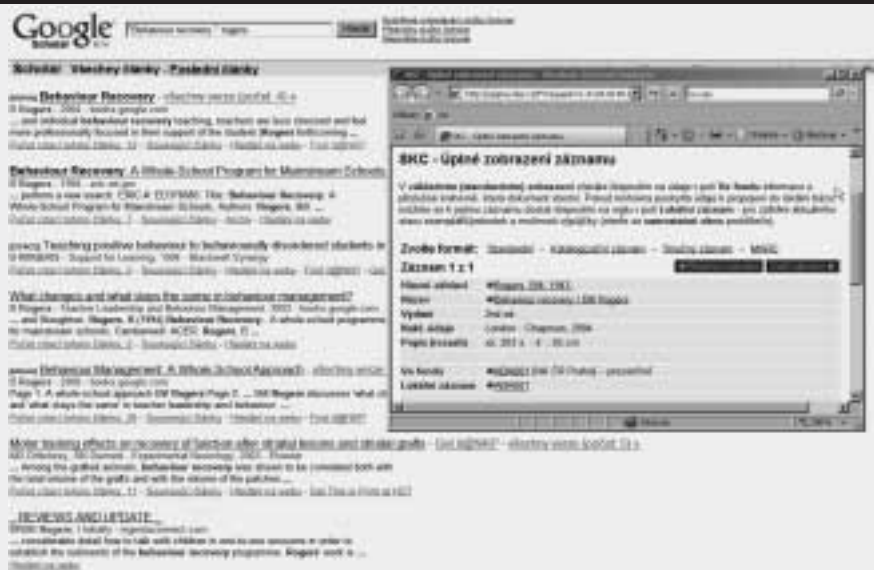
Na druhé straně probíhá spolupráce poskytovatelů internetových vyhledávačů s knihovnami, a to např. zapojením jejich zdrojů do těchto vyhledávačů. V podstatě se část tzv. neviditelného webu, který je definován jako *internetové informační zdroje, jejichž obsah není dostupný prostřednictvím standardních vyhledávacích strojů* (např. *katalogy knihoven*)², stává právě jejich prostřednictvím dostupná. Velmi dobrým příkladem této spolupráce je možnost vyhledání záznamů z katalogů knihoven pomocí služby Google Scholar³ – v současné době jsou zapojeny nejen katalogy zahraničních knihoven (např. souborný katalog OCLC WorldCat), ale i české zdroje jako Souborný katalog ČR nebo katalogy jednotlivých knihoven. Dá se tedy říci, že vzájemná spolupráce informačních pracovníků z různých oblastí státního a komerčního života přináší jak uživatelům knihoven, tak uživatelům volného internetu – tedy všem koncovým uživatelům – pozitiva a konkrétní výhody. Pozitiva z této spolupráce nejsou však důležitá jen pro koncového uživatele, ale i pro knihovny jako informační instituce, které již nejsou jen sbírkami knih a půjčov-

nami, ale i místy, kde jsou informace zpřístupňovány a využívány. Základním cílem knihoven v současnosti je nabídnout své služby odkudkoliv, kdykoliv a komukoliv (s omezenou platností pro licencované zdroje).

Jak zapojení katalogů do GoogleScholar vypadá? Velmi jednoduše, v přehledu nalezených dokumentů se zobrazí záznam z katalogu (viz obr. č. 1).

Vyhledávací nástroj GoogleScholar byl vyvinut díky spolupráci vydavatelů vědecké a akademické literatury. Je koncipován tak, aby umožnil vědcům, ale i studentům vyhledávat odbornou literaturu, včetně recenzí, tezí, knih, dotisků, abstraktů a technických zpráv ze všech oblastí výzkumu. Jeho tvůrci uvádějí, že je schopen vyhledávat články publikované nejrozličnějšími akade-

Obr. č. 1 Zapojení katalogů do GoogleScholar

Obr. č. 2 Ukázka zapojení databází

mickými nakladateli, profesními společenstvími, dále předtisky pocházející ze sbírek i univerzit a také články zveřejněné na různých místech webu. GoogleScholar má zaindexovány dokumenty z mnoha významných databázových center a nabízí v nich své jednoduché a přesné vyhledávání. Indexuje také volně přístupné archivy s garantovaným obsahem. Ve výsledcích vyhledávání zobrazuje abstrakt dokumentu a odkazy až na tři uživatelem preferované linkservery. Tato služba je aktivována pro knihovny v ČR prostřednictvím SFX služeb, kdy ScholarSFX je speciální verze SFX, kterou lze použít pro propojení výsledků vyhledávání v GoogleScholar s plnými texty v databázích, které konkrétní knihovna pro čtenáře zpřístupňuje (viz obr. č. 2).

Příklad konkrétního využití této služby ukazuje Státní technická knihovna na svých webových stránkách (viz obr. č. 3), kde je GoogleScholar prezentován jako jedna z možností získání licencovaných odborných článků z fondu elektronických časopisů STK v rámci přehledu databází on-line⁵.

Na druhé straně knihovny stále více využívají „komerční“ volně dostupné zdroje a informace a to tak, aby obohatily své bibliografické záznamy o informace, které by mohly být z pohledu uživatelů zajímavé či přínosné. Příkladem může být ukázka přebalu knihy v OPAC (např. Vědecká

Obr. č. 3 <http://www.stk.cz/cs/katalogy-a-database/elektronicke-zdroje/>

Obr. č. 4 Propojení katalogu s Google Book Search

knihovna v Olomouci, NK ČR), kdy jsou využívány zdroje jako *Amazon.com*, *Vltava.cz* a další k rozšíření informací pro uživatele knihovny. Knihovny mohou využívat i projekt Google Book Search (viz obr. č. 4), který nabízí k jednotlivým titulům další informace, jako jsou obsahy, možnost prohlížení omezeného počtu stránek, odkazy na knihkupectví nebo on-line maloobchody, odkazy na www stránky apod. Uživatel tak z jednoho místa (v tomto případě z katalogu knihovny) získá další údaje, které mu mohou usnadnit rozhodnutí, zda je kniha důležitá, zda si ji vypůjčit, koupit nebo ji doporučit atd.

Nebo také opačně, čtenář z volného internetu získá informaci o dostupnosti konkrétního dokumentu v knihovnách (viz obr. č. 5).

Obr. č. 5 Odkaz z Googlu na katalog knihovny

Knihovny a další informační instituce stále ve větší míře využívají zdroje mimo svou oblast, tedy ty, které jsou volně či s licencí zpřístupněny na internetu. Pracoviště knihoven musí tyto zdroje zahrnout do svých pracovních postupů a pokusit se „vytěžit“ z těchto aktivit maximum z hlediska svého zaměření či služeb. Knihovny jsou po staletí vnímány jako místa zpřístupňování tištěných dokumentů, jako místa pro klidné studium knihy nebo periodika. S rozvojem a využíváním moderních informačních a komunikačních technologií však stále více využívají informace vzniklé mimo jejich spolupráci a také se zaměřují v nabídce svých služeb i na ty uživatele, kteří knihovnu nevyužívají standardně, tedy na ty, kteří ji navštíví pouze nahodile, omylem či dokonce vůbec ne. Právě tyto nové služby jsou příklady moderního řešení zpřístupnění informačních zdrojů. Pro jejich další rozvoj je však důležité nejen trvale rozšiřovat počet využívaných/zpřístupňovaných zdrojů a služeb, ale i navázat komunikaci s koncovými uživateli a rozvíjet je dále ve vzájemné spolupráci.

ODKAZY:

- 1 SKLENÁK, Vilém. Vyhledávání informací v prostředí webu. In: Automatizace knihovnických procesů – 10. Praha: 2005. s. 74–79.
- 2 Zdroj TKDV – terminologická databáze – <http://www.nkp.cz>.
- 3 <http://scholar.google.com>.
- 4 Bližší informace na <http://www.multidata.cz>.
- 5 NOVÁK, Petr. Státní technická knihovna zpřístupňuje své fondy pomocí Google Scholar. *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 6 [cit. 2008-07-08]. Dostupný na [www: <http://www.ikaros.cz/node/3481>](http://www.ikaros.cz/node/3481). URN-NBN:cz-ik3481. ISSN 1212-5075.

Nové možnosti využití Polytematického strukturovaného hesláře

2.

Jak bylo řečeno v první části příspěvku (*Čtenář 3, s. 108–111*), každý rok se ve Státní technické knihovně (STK) koná zasedání Rady pro koordinaci Polytematického strukturovaného hesláře (PSH). Rada PSH se vyjadřuje k problematice hesláře, případně doporučuje nová řešení. Poslední zasedání v prosinci roku 2008 přineslo kromě tradičního zhodnocení dosavadních aktivit i zajímavé nápady a návrhy na zdokonalení PSH a způsoby jeho využití.

Standardizované pole pro návrhy změn PSH

PSH byl v listopadu 2006 implementován do autoritní databáze systému Aleph. Stávající verze PSH 2.1 je tedy dostupná ve formátu MARC21 pro autority. V on-line katalogu STK je PSH dostupný po volbě *Databáze – Autority STK*.

V katalogizační praxi knihoven používajících PSH se někdy setkáváme se situací, kdy se při popisu dokumentů objevují termíny, jež v posledních aktualizacích PSH zatím nebyly zohledněny. Je to typický problém všech heslářů, které mají pevnou strukturu i obsah. Ne vždy ovšem nový termín znamená nutnost vytvoření nového hesla PSH, je tedy nezbytné časem ověřit, zda se tento termín v praxi vžil. Ve struktuře MARC21 bibliografického záznamu je dostatek polí vhodných pro uložení rozšiřujících termínů věcného popisu nad rámec daných heslářem. Konkrétně v STK je používáno pole 653 – volně tvořený termín. Do něj se však nyní zapisují termíny, jež jsou potenciálními kandidáty na nová hesla PSH i termíny, které nemají pro rozšíření struktury PSH význam. Je zřejmé, že v současnosti uplatňované zapisování není ideální, protože termíny promítané do jednoho pole (tedy do pole volně tvořeného termínu) nelze ve výsledku rozlišit. Bylo by žádoucí, aby mohly být termíny rozděleny na „nové“ a „zpracovávané“ (ve smyslu podrobně).

Jelikož v knihovnách ČVUT řeší podobný problém, bylo navrženo použít v bibliografické bázi katalogů spolupracujících knihoven STK a ČVUT standardizované pole pro obě varianty výše zmíněných termínů. Ty pak mohou sloužit jako podklady při revizi PSH, popř. při budou-

cích průběžných aktualizacích. Standardizované pole by umožnilo nejen snadnější aktualizaci PSH, ale i přehlednější a jasnější politiku věcného popisu. Předmětem práce v letošním roce bude stanovit označení pole v rámci struktury MARC21 pro bibliografický popis, případně pole mimo tuto strukturu.

Uložení znaků MDT do záznamů PSH

Členové Rady PSH opětovně otevřeli otázku týkající se rozšíření záznamu PSH o znaky MDT. Přínosem by bylo zjednodušení přidělování znaků MDT při katalogizaci a propojitelnost záznamů PSH s jinými hesláři, které v sobě tento atribut rovněž obsahují (např. věcné autority NK ČR).

Další perspektivy PSH

Pokud se na PSH nebudeme dívat pouze jako na prostředek pro věcnou selekci bibliografických záznamů, ale také jako na obecnou znalostní databázi, pak se otevírají další možnosti uplatnění a rozvoje jeho potenciálu, např. v oblasti třídění a zpřístupňování webových dokumentů.

Cílem Státní technické knihovny je vytvořit uživatelsky přívětivé webové rozhraní OPAC, což nás vede k úvahám o možnostech grafické reprezentace PSH. Nabízí se zde možnost použít některý z open source nástrojů dostupných pro podobné úkoly. Jde např. o vytvoření grafického rozhraní pro práci s PSH v rámci Topic Maps nebo implementaci PSH do datového modelu SKOS (viz <http://www.w3.org/2004/02/skos/>). Oba přístupy mají za cíl uvedení hesláře do souladu se standardy užívanými v oblasti systémů pořádkání znalostí¹. Jedním

z prostředků širšího využití by mělo být i uvolnění hesláře v rámci licence Creative Commons.

Topic Maps (mapy témat)

Oblast tvorby a šíření znalostí je dnes běžnou součástí znalostního managementu. Je však podstatné, jakým způsobem jsou informace a znalosti sdíleny. Jednou z možností, jak je sdílet, jsou mapy témat.

První související idea pochází z 90. let minulého století. V roce 1996 byl vývoj těchto map přenesen na půdu ISO. Po roce 2000 vznikla potřeba XML syntaxe pro lepší integraci s webem. Výsledkem byl standard ISO/IEC 13250:2003 pro reprezentaci a výměnu znalostí.

Mapy témat jsou v mnoha ohledech shodné s konceptuálními mapami, jejichž základem je uložení dat ve strukturované podobě a následně jejich zobrazení ve formě grafu (se softwarovým zajištěním lze tato data zobrazit v podobě čitelné člověkem i strojem), dále jsou blízké mentálním mapám, jejichž podstatou je grafické vyjádření subjektivních představ člověka. Mapy témat jsou však jako jediné z jmenovaných podloženy standardem.

Lze je aplikovat např. při správě taxonomií, integraci knihovních katalogů, v sémantických portálech, při e-learningu apod. Jedním z největších přínosů map témat je intuitivní navigace, která vychází z definovaných témat a vztahů. Také jednotlivá hesla PSH jsou v rámci tří základních struktur hesláře – hierarchické, asociativní a ekvivalenční – vzájemně propojena. PSH vyjadřuje svou stromovou strukturou vztahy a vazby mezi hesly. Mapy témat jsou tedy pro vyjádření a zobrazení takovýchto vztahů a vazeb vhodným nástrojem.

Mapy témat jsou ve své podstatě grafy. Existuje mnoho nástrojů pro jejich vizualizaci, např. nástroj Vizigator. Nástroj Omnigator pak slouží k jejich prohlížení a právě z něj pochází ukázka PSH ve formátu Topic Maps (viz Obrázek č. 1).

Kromě knihovnictví, kde mohou zachytit znalosti o libovolném předmětu včetně jeho vztahu k dalším předmětům, jsou mapy témat využívány v oborech, jako je informační management a management znalostí. V širším pojetí jsou formou technologie sémantického webu.

Standard SKOS

Standard SKOS (Simple Knowledge Organization System) je vytvářen v rámci World Wide Web Consortium (W3C) a představuje obecný datový model pro pořádání znalostí.

V moderních i tradičních informačních systémech jsou obecně uznávané a aplikované různé způsoby pořádání znalostí, k jejichž reprezentaci by měl SKOS sloužit. Jsou to tezaury, klasifikační schémata, předmětová hesla, taxonomie nebo jakýkoli jiný typ strukturovaného kontrolovaného slovníku.

SKOS je standard pro sdílení dat, který sbližuje několik různých oblastí znalostí a technologií tím, že si klade za cíl překlenout rozdíly mezi komunitami s odlišnou praxí v knihovní a informační vědě. Usiluje rovněž o jejich sbližení se sémantickým webem (SW). Sémantický web je současně rozšířením nynějšího webu a informace v něm mají přidělen dobře definovaný význam umožňující počítačům a lidem lépe spolupracovat. Jedním ze základních kroků k vytvoření SW je konceptualizace dat dostupných na internetu. Klíčovým nástrojem

konceptualizace jsou ontologie, proto usilujeme o rozšíření hesláře do jejich podoby.

Při použití SKOS mohou být systémy pořádání znalostí vyjádřeny jako strojem čitelná data, což umožňuje jejich výměnu mezi počítačovými aplikacemi a jejich publikaci ve stroji srozumitelném formátu na webu.

Rovněž datový model SKOS zajišťuje podporu hierarchickým a asociativním vazbám, tedy i zde lze vysledovat vazbu na PSH.

Topic Maps (ISO) a sémantický web (W3C) vznikly kolem roku 2000 bez vzájemné vazby. Než se o sobě obě komunity dozvěděly, bylo již pozdě na sjednocení obou přístupů. V mnohém jsou si obě technologie podobné, nicméně některé technické parametry znesnadňují jejich úplnou integraci. Ve většině případů však lze provádět obousměrnou konverzi dat mezi mapami témat a RDF (Resource Description Framework), který představuje obecný rámec pro popis, výměnu a znovupoužití metadat.

Creative Commons

Jedním z dalších zmiňovaných návrhů je uvolnění PSH jako indexačního nástroje v češtině pro osoby publikující na webu a jeho zpřístupnění v rámci licence Creative Commons. Myšlenka licence Creative Commons (Creative Commons Licence) vznikla v USA. Její původce profesor Lawrence Lessig v roce 2001 založil rovněž neziskovou organizaci nesoucí název Creative Commons (CC). Její vznik souvisí zejména s řešením otázky jak chránit autorská díla a zároveň umožnit jejich užívání. Zohledňuje jak osobní užití díla, např. pro studium či vzdělávání v širším kontextu, tak jeho využití pro vědecký výzkum.

Rozvoj internetu problematiku zpřístupňování autorských děl ještě více prohloubil. Internet umožňuje publikování mnoha elektronických dokumentů, které ovšem současně podléhají příslušné právní ochraně. Organizace CC si klade za cíl především umožnit legální využívání a sdílení veřejně dostupných autorských děl. Princip spočívá v nabídce různých licenčních schémat, která držitelům autorských práv poskytují příležitost uvolnit svá díla. Pokud autor přistoupí na některou z licencí, vzdává se vlastně části práv ke svému dílu a povoluje tak jeho využívání v rozsahu příslušné licence.

V současné době vrcholí práce na české verzi licence Creative Commons.

Uvolnění PSH v rámci licence Creative Commons by umožnilo jeho využívání a šíření mezi uživateli se zachováním stanovených autorských práv podle předem definovaného licenčního schématu. Zároveň by se PSH mohl stát atraktivnější pro uživatele internetu, tedy pro širší komunitu než je ta knihovnická. Zde se otevírá široká možnost marketingových aktivit, které musí nutně navazovat na uvedené inovační kroky.

Folksonomie a tagování

Jinou perspektivní oblastí uplatnění PSH je jeho použití pro indexaci objektů v digitálních knihovnách. V tomto směru nelze opomenout nové trendy, jež jsou s touto indexací úzce spojeny.

K stávajícím fenoménům patří koncept Webu 2.0, jehož součástí jsou služby a nástroje, které organizují webový obsah. K tomu slouží uživatelská metadata. Jedná se o volné tvoření metadat, kdy každý uživatel může sám tagovat, tedy indexovat obsah webu. Při tvorbě tagů není uživatel svázán žádnými pravidly a tagy (metadata) tvoří intuitivně, v přirozeném jazyce. Schémata, jež tímto vznikají, se nazývají folksonomie.

Poprvé tento pojem použil Thomas Vander Wal. Slovo folksonomie vzniklo z anglického *folks*, což znamená „lidé, lid“ a *nomos*, tedy „zákon“. Pojmu folksonomie bylo použito jako analogie k pojmu taxonomie (z řečtiny *taxis* – „řád, pořádek“).

Nespornou výhodou folksonomií je snadnost jejich používání. Tvoření tagů v přirozeném jazyce běžnými uživateli však přináší i nevýhody. Hlavní problém zde představuje nesystematičnost a jazykové jevy jako synonymie, polysémie, skloňování, pravopisné chyby atd. Uživatel tvořící tagy není nikým a ničím kontrolován, proto nelze chybování zabránit.

Zatímco folksonomie je tvořena volně bez daných pravidel, hierarchie a řádu, taxonomie, v našem případě PSH, představuje předem vytvořenou kategorizaci pojmů. Kombinací PSH a folksonomií bychom mohli využít nevýhody jednoho přístupu ve prospěch druhého a naopak.

Obrázek č. 1 PSH ve formátu Topic Maps vizualizovaný pomocí software Ontopia Omnigator

Od 1. března 2009 je referát PSH začleněn nově do Odboru projektů a inovací. Zajišťuje zejména údržbu, rozvoj a aktualizaci PSH včetně jeho propagace a šíření. Nové začlenění

otevřít další možnosti směřování PSH a rovněž umožňuje spolupráci na podobných projektech na národní i mezinárodní úrovni.

KATEŘINA KAMRÁDKOVÁ > k.kamradkova@stk.cz
KRISTÝNA KOŽUCHOVÁ > k.kozuchova@stk.cz

POUŽITÁ LITERATURA:

- 1 Creative Commons [online]. [2001] [cit. 2009-01-20]. Dostupný z www: <<http://creativecommons.org/>>.
- 2 Folksonomy. In Wikipedia: the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida): Wikimedia Foundation, 2001-, last modif. 2 March 2009 [cit. 2009-01-11]. Dostupný z www: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Folksonomy>>.
- 3 JELÍNEK, J. Nástroje pro podporu spolupráce při tvorbě a sdílení informací a znalostí. In *Inforum 2006* [online]. Praha: Albertina icome Praha, 2006 [cit. 2009-02-03]. Dostupný z www: <http://www.inforum.cz/pdf/2006/Jelinek_Jiri.pdf>.
- 4 KOSEK, J. *Topic Maps* [online]. Praha: VŠE, c2006 [cit. 2009-02-03]. Dostupný z www: <<http://www.kosek.cz/xml/tmtut/>>.
- 5 KRČMÁŘ, P. Creative Commons: modulární licenční skládačka. *Root.cz* [online]. 2007 [cit. 2009-01-25]. Dostupný z www: <<http://www.root.cz/clanky/creative-commons-modularni-licenci-skladacka/>>.
- 6 MATULÍK, P., PITNER, T. *Sémantický web a jeho technologie*. Zpravodaj ÚVT MU. 2004, roč. XIV, č. 3, s. 15–17. Dostupný také z www: <<http://www.ics.muni.cz/zpravodaj/articles/296.html>>. ISSN 1212-0901.
- 7 MDT MRF: koncepce. *Národní knihovna České republiky* [online]. 2000 [cit. 2009-01-07]. Dostupný z www: <http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_MDT_WWW.htm>.
- 8 *Nová média* [online]. [2005] [cit. 2009-01-20]. Folksonomie. Dostupný z www: <<http://novamedia.xf.cz/folksonomy.html>>.
- 9 SKLENÁK, V. Web 2.0 a knihovny aneb Library 2.0. In TKÁČÍKOVÁ, D.; RAMAJZLOVÁ, B. (ed.). *Automatizace knihovnických procesů – 11: sborník z 11. ročníku semináře pořádaného ve dnech 16.–17. května 2007 v Liberci*. Praha: ČVUT, 2007. Dostupný z www: <<http://www.akvs.cz/akp-2007/03-sklenak.pdf>>. ISBN 978-80-01-03691-4.
- 10 SKOS Simple Knowledge Organization System Reference [online]. MILES, A., BECHHOFFER, S. (ed.). [2nd] W3C Working Draft 9 June 2008. W3C, c2008 [cit. 2009-02-03]. Dostupný z www: <<http://www.w3.org/TR/2008/WD-skos-reference-20080609/>>.
- 11 STREIT, V. Creative commons je středem zájmu. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. 2008, roč. 8, č. 2 [cit. 2009-01-10]. Dostupný z www: <<http://kv.kvysociny.cz/archiv.aspx?id=1027&id=8&idc=21>>. ISSN 1213-82311.
- 12 *The World Wide Web Consortium (W3C)*. Introduction to SKOS: SKOS Simple Knowledge Organisation systems [online]. c1994-2006, 2008/10/01 [cit. 2009-01-10]. Dostupný z www: <<http://www.w3.org/2004/02/skos/intro>>.
- 13 TOMÁNEK, T. *Folksonomie* [online]. [2005] [cit. 2009-01-20]. Dostupný z www: <<http://novamedia.xf.cz/folksonomy.html>>.
- 14 Topic Maps. In Wikipedia: the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida): Wikimedia Foundation, 2001-, last modif. 22 January 2009 [cit. 2009-01-11]. Dostupný z www: <http://en.wikipedia.org/wiki/Topic_maps>.
- 15 VAISHAR, A. *Folksonomie*. *Inflow* [online]. 2008, roč. 1, č. 1 [cit. 2009-01-10]. Dostupný z www: <<http://www.inflow.cz/folksonomie>>. ISSN 1802-9736.

Slovní spojení „knowledge organization system“ je do češtiny překládáno jako systém: organizace znalostí, pořádání znalostí, reprezentace znalostí nebo systém pro pořádání poznatků. V tomto článku je použit překlad „systém pořádání znalostí“.

ČTENÁŘ informuje

Městská knihovna Klatovy

pod záštitou starosty města Klatovy, Obce spisovatelů
– Střediska západočeských spisovatelů v Plzni, Českého rozhlasu Plzeň a Klatovského deníku,
za finanční podpory Ministerstva kultury ČR vyhláší

Soutěžní práce je třeba odeslat nejpozději do **31. července 2009** na adresu MĚSTSKÁ KNIHOVNA KLATOVY, Balbínova 59, 339 01 KLATOVY nebo na e-mail soutez@knih-kt.cz.

SOUTĚŽNÍ KATEGORIE: • próza (do 5 stran textu) • poezie (3 až 5 básní)

VĚKOVÉ KATEGORIE: • do 25 let • nad 25 let

Vyhodnocení nejlepších prací proběhne v říjnu 2009.

Podrobné informace k podmínkám a organizaci soutěže jsou zájemcům k dispozici na webové stránce <http://www.knih-kt.cz/akce/LS2009.php>.

LITERATURA S FEMINISTICKOU A GENDEROVOU PROBLEMATIKOU JE STÁLE ŽÁDANĚJŠÍM ZDROJEM INFORMACÍ

Gender Studies, o.p.s., (dále GS) uvádí na svých webových stránkách, že „je nevládní neziskovou organizací, která slouží především jako informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti. Cílem organizace je shromažďovat a dále zpracovávat a rozšiřovat informace související s genderovou tematikou. Prostřednictvím specifických projektů GS aktivně ovlivňuje změny týkající se rovných příležitostí v různých oblastech, jako jsou například institucionální mechanismy, trh práce, politická participace žen, informační technologie apod.“

Organizace také provozuje knihovnu obsahující množství publikací a materiálů týkající se feminismu, gender studies, právům žen a mužů apod. Požádali jsme informační specialistku Bc. Helenu Skálovou, aby nám představila a přiblížila činnost právě této knihovny.

■ První dotaz bych ráda směřovala k historii knihovny. Kdy byla vlastně založena a jaké hlavní důvody vedly k tomuto kroku?

☐ Od roku 1992 vznikl v bytě socioložky Jiřiny Šiklové unikátní celek feministické literatury. Základ knihovny tvořila její soukromá sbírka, která byla složena z darů poskytnutých řadou zahraničních návštěvnic Prahy. Příkladem zájmu západních feministek o skupinu, která se u nás začala zabývat feministickou a genderovou problematikou, je významný příspěvek, který poskytla například kalifornská univerzita v Santa Cruz – tato škola zorganizovala sbírku *Books for Prague*. Podnítila ji bohemistka Jiřina Šmejkalová absolvující na této univerzitě ve školním roce 1991/1992 studijní pobyt.

Souběžně knihovna získávala od jednotlivců historicky cenné publikace a vytvářela základy pro budoucí archiv. Značnou část fondu knihovny věnovala americká organizace *Network of East-West Women*.

Důvodem k založení knihovny byla absence tohoto typu knihovny v Čechách. Tento krok se postupem času potvrdil jako správný, protože obor genderových studií se v ČR dynamicky rozvíjí. Při

Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy funguje Katedra genderových studií, jejíž studující tvoří nemalé procento našich čtenářů a čtenářek. Ale i mimo akademickou půdu se téma rovnosti žen a mužů dostává do širšího povědomí společnosti a odborná i populární literatura, kterou knihovna poskytuje, je stále žádanějším zdrojem informací.

■ Jak se knihovna profiluje v současnosti, jaké služby nabízí zájemcům?

☐ Knihovna Gender Studies v současnosti funguje jako standardní veřejná knihovna. Mezi našimi čtenáři a čtenářkami jsou středoškolští i vysokoškolští studující, odborná i široká veřejnost. Ve fondu máme i knihy beletristické, většinu titulů však tvoří literatura odborná nebo populárně naučná.

Knihy a šedou literaturu půjčujeme až na výjimky absenčně, periodika a studentské práce jsou k dispozici k prezenčnímu studiu. Samozřejmostí je možnost kopírování dokumentů, jejichž charakter to dovoluje.

V knihovně je bezplatný přístup na internet včetně připojení wi-fi, čtenáři a čtenářky mohou díky grantu ministerstva kultury bezplatně využít přístup do databáze *Anopress*.

Knihovna slouží v současnosti hlavně jako informační a zdrojové centrum v oblasti postavení žen a mužů ve společnosti, rovných příležitostí žen a mužů v osobním a pracovním životě. Informační centrum, které je součástí knihovny, je zaměřené zejména na poskytování poradenství ke sladování osobního a pracovního života zaměstnanců a zaměstnankyň a k problematice diskriminace z důvodu pohlaví a/nebo věku.

▣ **Knihovna obsahuje zajisté i některé zajímavé sbírky. Můžete podrobněji pro čtenáře popsat jejich složení, původ a význam? Jak probíhá další doplňování fondu?**

▣ Součástí knihovny GS je unikátní soubor korespondence Elišky Krásnohorské, zakladatelky prvního dívčího gymnázia v tehdejší Rakousko-Uhersku. Kromě korespondence jsou v archivu uloženy téměř kompletní ročníky *Ženských Listů*, které Krásnohorská redigovala, *Výroční zprávy Ženského výrobního spolku českého*, jehož sekretářkou byla Krásnohorská přes třicet let, a *Výroční zprávy gymnázia Minerva*. Archiv obsahuje i řadu fotografií Elišky Krásnohorské a jejích přátel. Kromě toho je zde uloženo několik rukopisů Marie Calmy Veselé, významné operní zpěvačky a spisovatelky dívčích románů. Archiv byl obohacen o materiály týkající se Anny Honzákové, první české lékařky, která byla promována na Universitě Karlově, a její sestry Albíny, profesorky na Minervě. Obě sestry se významně účastnily ženského hnutí v první polovině 20. století.

Řada knih byla ve velmi špatném stavu a musela být znovu odborně svázána, byly pořízeny kopie dopisů a soupis celé sbírky.

V současnosti je bohužel další doplňování fondu z kapacitních i finančních důvodů pozastaveno, ale doufáme, že se situace zlepší a v započaté práci budeme moci pokračovat.

Sbírka je přístupná k prezenčnímu studiu v knihovně, nejlépe po předchozí telefonické domluvě.

▣ **V roce 2007 jste se též úspěšně zúčastnili programu VISK 7. Jaké dokumenty byly digitalizovány?**

▣ Díky podpoře Ministerstva kultury ČR v rámci programu VISK 7 Kramerius byly v knihovně digitalizovány části archivu z pozůstalosti Elišky Krásnohorské. V digitálních kopiích je nyní možné prohlížet všechny dochované výroční zprávy 1. gymnázia Minerva pro ženy z let 1890–1896 a Ženského výrobního spolku z období 1871 až 1938, jehož cílem bylo opatřit nemajetným ženám (zejména vdovám po vojácích z rakousko-pruské války) práci a na ni je také připravit.

V současné době jsou k dispozici všechna DVD k prezenčnímu zapůjčení návštěvníkům a návštěvnícím knihovny Gender Studies.

▣ **Plánují se další podobné aktivity?**

▣ Bohužel v současné době je personální kapacita knihovny omezena, a tak se v nejbližší budoucnosti další akce tohoto typu zatím neplánuje.

▣ **Pořádá nebo podílí se knihovna na kulturních a společenských akcích? S jakými dalšími podobnými organizacemi spolupracuje?**

▣ Zde bych ráda zmínila cyklus promítání filmů ženských autorek *Očima žen*, který Gender Studies mohlo realizovat na podzim roku 2008 opět díky podpoře ministerstva kultury a spolupráci s Městskou knihovnou v Praze, v jejíchž prostorách se jednotlivé projekce spojené s diskusemi autorek s publikem uskutečnily.

▣ **Jaký byl pro knihovnu rok 2008 a na co se její uživatelé mohou těšit v blízké době?**

▣ Jako každé období měl i rok 2008 své světlé a stinné stránky. Díky grantům ministerstva kultury se podařilo dotáhnout do konce první etapu digitalizace archivu a také poskytnout čtenářům a čtenářkám přístup do databáze *Anopress* či př-

blížit filmovou tvorbu zatím méně známých filmařek. Za finanční podpory zejména z evropských fondů jsme mohli nakoupit celou řadu nových publikací. Bohužel Gender Studies včetně knihovny má status neziskové organizace (obecně prospěšné společnosti), která je na prostředcích z grantů zcela závislá.

Proto se nás velmi citelně dotkla loňská nepřiznivá situace, kdy se opozdily výzvy k podávání žádostí o granty, na což naše knihovna doplatila nu-

ceným snížením personálního zajištění provozu, který musel být omezen na tři dny v týdnu.

Věříme ale, že se situace opět zlepší a v akcích pro veřejnost hodláme pokračovat, pokud to bude jen trochu možné. Nedávno jsme navázali na tradici volného cyklu *Úterky s gender*, jehož součástí jsou přednášky na různá témata, ale i autorská čtení. V únoru jsme přivítali spisovatelku Lenku Procházkovou a v březnu například ve Švýcarsku žijící autorku slovenského původu Irenu Brežnou.

Známí neznámí čtenáři

Všichni čtenáři (pochopitelně) čtou. Pro zábavu, z důvodů pracovních, pro ukrácení dlouhé chvíle. Čtou a málokdy si uvědomí, že také autoři knih, které mají v ruce, byli čtenáři. Že i oni měli své oblíbené spisovatele, svá oblíbená literární díla a časopisy, k nimž se vraceli, které ovlivnily jejich práci, které používali pro své studium a které tvořily jejich vnitřní duchovní svět.

Nejedná se však zdaleka jen o autory literární. Také hudebníci, výtvarníci, filosofové, vědci, politici a stručně řečeno všechny osobnosti, které se zasloužily o milníky naší historie či povznesení naší kultury, vlastnily osobní knihovnu¹ a v ní díla, která ovlivnila je samotné i jejich práci, díla, z nichž vycházeli ve své tvorbě, která potvrzovala jejich názory a která naopak dodnes nesou na svých stránkách stopy nesouhlasu v podobě poznámek podél textu.

Fondy osobních knihoven významných osobností, které se nám dodnes dochovaly nebo se zachovaly alespoň písemné zmínky o nich, jsou pramenem poznání jejich majitelů. Zřídka kdy knihovna zůstává v místě, kde byla po smrti svého majitele zanechána, jako je tomu např. u osobních knihoven Karla a Josefa Čapka, Jaroslava Ježka nebo Bohumila Říhy.

Sbírky jsou uchovávány ve fondech pamětových institucí, především knihoven. Nacházejí se v národních a dalších knihovnách veřejných, které zpravidla uchovávají knihovní fondy osobností významných pro národní kulturu, region nebo významné celky knihoven historických osobností. Dále se tyto fondy nalézají v knihovnách univerzitních, které do sebe

absorbují knihovny osobností spojených s univerzitou, a v knihovnách oborově specializovaných, které shromažďují osobní knihovny významných odborníků ve své oblasti. Obecně je možno tedy říci, že osobní knihovny jako celky, torza nebo jednotlivé svazky jsou uchovávány ve všech typech knihoven.

Tyto fondy nalezneme ale také v depozitářích muzeí, v rodných domech, v rukách potomků či v podobě jednotlivých exemplářů v kolekcích sběratelských. Stává se také, že je osobní knihovna včleněna do pozůstalostního fondu. Objevuje se zde v podobě jednotlivých knih, zařazených do pozůstalosti pravděpodobně náhodou ještě při shromažďování dokumentů a písemností před převzetím sbírky², nebo, pokud se jedná o větší množství knih, jako plánovaná součást pozůstalostního celku.

Osobní knihovny bývají často zaměřovány se sbírkami, v nichž jsou shromažďována tištěná vydání děl jednoho autora, ať už se jedná o autora literárně činného či autora pracujícího v jiných odvětvích lidské činnosti³. Tyto sbírky však nejsou osobními knihovnami, neboť neobsahují dokumenty z knihovny daného majitele, tj. knihy, periodika a další materiály, které

jejich majitel za svého života četl, z nichž čerpal při studiu a které ovlivnily jeho tvůrčí i osobní vývoj.

Tiskem vydávané dílo se ale naopak často stává součástí fondu osobní knihovny po smrti majitele, pokud do ní jeho potomci přidávají další vydání autorova díla (tato část knihovny však nebývá předmětem zkoumání).

Sbírký osobních knihoven bývají řazeny mezi vzácné sbírky, jsou uchovávány odděleně a zpřístupňovány za prezenčního režimu, nebo naopak včleněny do fondu a půjčovány prezenčně i absenčně (podle rozhodnutí uchovávající knihovny i významu osobnosti). Pro ilustraci uvádím několik příkladů: Britská národní knihovna uchovává 186 svazků, které náležely básníku S. T. Coleridgeovi (mnohé z nich obsahují jeho rukopisné poznámky)⁴. Do sbírek Britské národní knihovny patří také např. osobní knihovna dramatika G. B. Shawa. Národní knihovna Francie vlastní ve svých sbírkách kromě dalších osobních materiálů i knihy z osobní knihovny spisovatele Jorys-Karla Huysmanse⁵, rukopisy a knihovnu Victora Huga, osobní knihovnu spisovatele Gustava Flauberta, dramatika a básníka Jeana Cocteaua a bibliofilské sbírky rodiny Rothschildů.

Ruská národní knihovna uchovává knihovnu francouzského filozofa Voltaira obsahující 6814 svazků, zakoupenou Kateřinou Velikou a v roce 1779 převezenu do Petrohradu.

Kongresová knihovna ve Washingtonu uchovává (podle informací na svých webových stránkách) 200 podepsaných i nepodepsaných svazků patřících původně do osobních knihoven prezidentů Spojených států amerických Thomase Jeffersona, Woodrowa Wilsona a Theodora Roosevelta, knihy z osobní knihovny bojovnice za ženská práva Susan B. Antonyové, knihovnu lékaře a básníka Olivera Wendella Holmese, knihovnu typografa Frederica W. Goudyho a známého kouzelníka a eskamotéra Harryho Houdiniho. Knihovny jsou uchovávány odděleně a zpřístupňovány pouze přísně prezenčně.

Podle slov Mgr. Petera Sabova, který více než deset let pracuje ve Slovenské národní knihovně na rekonstrukci celků osobních historických knihoven, se tyto knihovny jako celky dochovaly jen zřídka a byly rozptýleny ve fondech

ústředních státních knihoven. Koncem 80. let 20. století se začala Slovenská národní knihovna věnovat rekonstrukci těchto fondů. Byla provedena rekonstrukce více než 50 osobních knihoven a probíhají práce na dalších. Mezi již zpracovanými je knihovna politika a astronoma Milana Rastislava Štefánika (826 sv.), zakladatelky Československého červeného kříže Alice Masarykové (2011 sv.), slovenského rodovědce a archeologa Andreja Kmeta (797 sv.), historika a archiváře Pavla Križky (570 sv.), historika, filologa a knihovníka Antona Augustína Baníka (22 475 sv.), náboženského publicisty a evangelického kněze Augusta Horislava Krčméryho (218 sv.) a historika a jazykovědce Jozefa Škultétyho (4788 sv.). Mnohé ze slovenských osobních knihoven byly vyhlášeny za národní kulturní památky⁶. Velmi podnětným pramenem týkajícím se těchto knihoven je sborník *Osobné knižnice dejateľov*, který vyšel ze stejnojmenného semináře konaného v Dolním Kubíně v roce 1989. Přináší příspěvky o zmíněných osobních knihovnách M. R. Štefánika a Alice Masarykové, dále o osobní knihovně P. O. Hviezdoslava, Petra Jilemnického a pětadvaceti dalších slovenských osobností⁷. Problematice osobních knihoven se věnuje na Slovensku kromě Petera Sabova také např. J. Cabadajová, A. Mařovčík, J. Procházka a K. Komorová.

V Čechách se tematika osobních knihoven těšila pozornosti, jak tomu napovídá soudobá literatura, převážně ve 20. a 30. letech 20. století, kdy byly ve středu pozornosti především knihovny Otokara Březiny, K. H. Borovského, Arnošta Procházky, Julia Zeyera, Arne Nováka, Jana Nerudy, Jaroslava Vrchlického a T. G. Masaryka (o níž publikoval především knihovník Masarykovy osobní knihovny Oskar Odstrčil). Často se však jednalo o zprávy o právě prodané osobní knihovně v aukci či výzvu k záchraně některé knihovny před rozprodáním. K. J. Obrátil ve svém článku *Soupis knihoven českých bibliofilů* v roce 1931 píše: „Na každé knihovně za čas ulpí mnoho z osobnosti vlastníkovy; byla jedním ze svědků jeho života, jeho niterného vývoje, jeho přerodů, vyvrcholení i pádů. Mnohým velikým spisovatelům rozumíme daleko lépe a hledíme k nim ještě s větší pietou, známe-li jejich knihovny (Palacký, Šafařík, Vrchlický), u jiných upřímně litujeme, že nezanechali po sobě knihoven

(Havlíček). Ale u běžných lidí je knihovna určitým silným individuálním znakem a mnohém směru spolehlivým příspěvkem k utvoření si věrného obrazu o duchu majitele knihovny... S katalogizací soukromých knihoven to vypadá celkem špatně. Jak tklivým a krásným pomníkem Arnošta Procházky je jeho třísvazkový *Zinkův aukční katalog! Vždyť katalog knihovny není jenom dobrým dílem bibliografickým, on je zrcadlem básníkovy, spisovatelovy, bibliofilovy duše. V jeho výběru knih se zrcadlí jasně jeho záliby, vášně a v poznámkách proniká často intensivněji vnitřní autorův život.*“⁸

Z 20. let 20. století se dochovalo poměrně velké množství aukčních katalogů, především právě z aukcí knihkupce a archiváře Karla Zinka, které ukazují obraz osobní knihovny nejen básníka a redaktora *Moderní revue* Arnošta Procházky, ale i hraběte Clam Martinice ze Smečna, knihovny hrabat Apponyů na zámku Oponice, spisovatele Ferdinanda Čenského a dalších soudobých bibliofilů a intelektuálů. Tyto katalogy jsou umístěny ve fondu Národní knihovny ČR.

Od 20. let na téma osobních knihoven (resp. jednotlivých knihoven) publikovalo velké množství autorů, šlo však většinou o jednotlivé příspěvky nežli o soustavnou badatelskou činnost. Systematicky se tomuto tématu začal věnovat PhDr. Richard Khel, CSc., který jej také již před více než deseti lety zavedl v podobě přednášek na dnešním Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Dnes se v knihovnách a muzeích na území České republiky nachází velké množství knihoven významných osobností, které darovali či prodali jejich příbuzní. Vlastníky největšího počtu těchto fondů jsou Knihovna Památníku národního písemnictví (87 fondů), Knihovna Národního muzea v Praze (55 fondů) a Národní knihovna ČR (16 fondů). Vedení těchto institucí se tematikou začala v posledních několika letech zabývat, bohužel, nedostatek personálních i finančních prostředků zabraňuje hlubšímu zkoumání příslušných fondů uložených v jejich sbírkách.

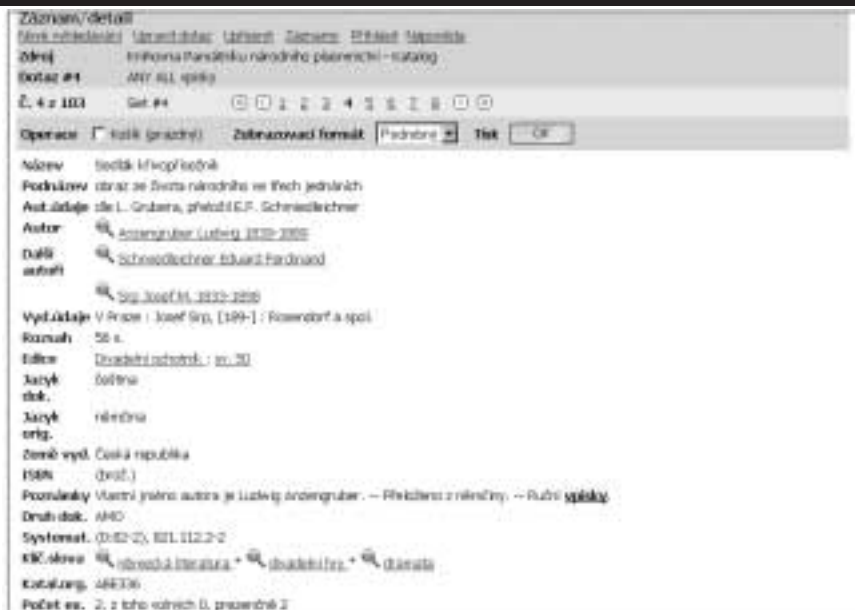
Sbírký osobních knihoven jsou však přítomny i na dalších místech. V knihovnách kateder

a ústavů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze je uchovááno 19 osobních knihoven (a dá se předpokládat, že v knihovnách ostatních fakult Univerzity Karlovy a dalších českých univerzit jsou uchovávány další)⁹. Tyto sbírky jsou začleněny do fondu od doby, kdy byly knihovně ústavu či katedry věnovány osobnostmi, které na univerzitě působily, nebo zde zůstaly po jejich smrti. Mezi nimi je knihovna hudebního skladatele Zdeňka Fibicha (knihovna Ústavu hudební vědy – 1306 svazků), knihovna hudebního vědce a estetika Otokara Hostinského (knihovna Ústavu hudební vědy – částečně se kryje s fondem Z. Fibicha, počet svazků prozatím bliže nespecifikován), knihovna předního českého historika Josefa Pekaře (původně v knihovně Historického kabinetu, nyní je uložena v Centrálním depozitáři Národní knihovny ČR v Hostivaři), knihovna etnografa a historika náboženství Otokara Pertolda (knihovna Ústavu etnologie na FF UK – 2000 sv.), knihovna profesora pražské konzervatoře Bedřicha Voldána (knihovna Ústavu hudební vědy – 821 sv.) a knihovny dalších odborníků svého oboru. Knihovny, rozptýleny do fondů jednotlivých ústavních knihoven podle obsahového třídění, identifikovatelné podle signatur, jsou určeny pro studijní účely posluchačů oboru.

V Ústavu T. G. Masaryka AV ČR je umístěno 12 000 svazků osobní knihovny T. G. Masaryka a knihovna Edvarda Beneše, v Ústavu fyzikální chemie AV ČR knihovna nositele Nobelovy ceny Jaroslava Heyrovského (400 sv.). Také v historických fondech tzv. spolkových knihoven je možno nalézt svazky z osobních sbírek (především lidí, kteří spolek založili – např. svazky Elišky Krásnohorské ve fondu Ženského výrobního spolku uchovávaného v Knihovně PNP) a v tzv. nakladatelských knihovnách, v nichž jsou obsaženy osobní knihovny nakladatelů – J. R. Vilímka (Knihovna Národního muzea – 2264 sv.), Jana Otty (tamtéž – 7827 sv.) nebo Františka Bačkovského (tamtéž – 773 sv.) a dalších nakladatelů.

Knihovna Památníku národního písemnictví vlastní ve svém fondu 87 sbírek osobních knihoven. Jedná se například o knihovnu malíře a ilustrátora Mikoláše Alše (2192 sv.),

Obr. č. 1 Zachycení vpisků v bibliografickém záznamu elektronického katalogu Knihovny Památníku národního písemnictví

spisovatele a knihovníka Jiřího Mahena (465 sv.), literárního vědce a překladatele Václava Černého (1210 sv.), malíře a karikaturisty Adolfa Hofmeistersera (803 sv.), překladatele a literárního historika Pavla Eisnera (1847 sv.), slovenského spisovatele Ladislava Mňačka (1847 sv.), spisovatele Aloise Jiráska (11 100 sv.), básníka Vítězslava Nezvala (2111 sv.), předního českého filozofa Jana Patočky (527 sv.), básníka Vladimíra Holana (2855 sv.) a estéta a básníka Jiřího Karáska ze Lvovic (více než 40 000 sv.).

Fondy jsou zpracovány a umístěny v depozitářích jako oddělené celky. Knihy jsou přístupné prezenčně. K dispozici je badatelům lístkový a elektronický katalog a na požádání přírůstkový seznam. V bibliografických záznamech elektronického katalogu Knihovny PNP jsou v poli „Poznámka“ uvedeny individuální znaky knih, jako jsou vpisky, podpisy, věnování, poznámky a kresby, což je ve vztahu k těmto dokumentům velmi užitečné a v oblasti knihovnických katalogů ojedinělé řešení.

Knihovna Národního muzea v Praze uchovává, jak již bylo řečeno, 55 sbírek osobních knihoven, mezi nimi knihovnu profesora vnitřního lékařství Josefa Thomayera (1036 sv.), operní zpěvačky Emy Destinové (252 sv.),

historika Františka Palackého (3888 sv.), spisovatele a básníka Jana Nerudy (3503 sv.), nakladatele Jana Otty (7827 sv.), nakladatele a redaktora J. R. Vilímka (2264 sv.), grafika a malíře Josefa Váchala (50 sv.), kritika a estetik Karla Teigeho (3822 sv.), spisovatele Julia Zeyera (3871 sv.), paleontologa Joachima Baranda (Oddělení paleontologie – okolo 2000 sv.), herce Karla Högera (Divadelní odd. – 96 sv.), politika a novináře J. V. Friče (1659 sv.), grafika a typografa Metoda Kalába (3098 sv.), básníka a divadelního režiséra Jaroslava Kvapila (511 sv.) nebo knihovníka a archiváře Bohumíra Lifky (5000 sv.).

Knihovny jsou uchovávány jako samostatné fondy, jejich spojitost coby osobních knihoven není však zohledněna v elektronickém katalogu, přírůstkové katalogy jsou na požádání přístupné a stejně tak jsou prezenčně přístupné i jednotlivé knihy.

Národní knihovna ČR uchovává 16 fondů osobních knihoven. Mezi nimi je knihovna filozofa a matematika Bernarda Bolzana (2087 sv.), astronoma Tychona de Brahe (110 tisků a 5 rukopisů v 52 svazcích a konvolutech), básníka a prozaika Svatopluka Čecha (1895 sv.), fragment knihovny polského bibliofila Mel-

chora Krupka (50 sv.), básníka a překladatele F. X. Šaldy (3759 sv.) a advokáta a bibliofila Kamila Reslera (179 sv.). Vedle těchto je v historických fondech NK ČR rozptýleno několik knihoven šlechtických. Jedná se o osobní knihovnu rytíře Václava Vřesovce z Vřesovic (91 sv.) a část knihovny Václava Budovce z Budova (počet svazků prozatím neupřesněn).

Zpracováním fondů osobních knihoven, jímž je myšleno jak jejich zkatalogizování, tak především zpracování zaměřující se na vyhledávání a zaznamenání významných znaků, které dokazují vlastnictví a čtenářství původního majitele a podávají nové informace o jeho práci i osobnosti (podpisy, věnování, exlibris, vpisky, podtrhávání, kresby, vložené dokumenty a výpisky), jsou pověřeni pracovníci paměťové instituce, která knihovnu uchovává. Ne vždy je však čas zachytit při běžné katalogizaci tyto významné prvky¹⁰.

Nejčastěji se však zkoumání věnují odborníci různých oborů, mající profesionální či osobní zájem o danou osobnost – majitele knihovny. Příkladem může být např. katalog osobní knihovny Jamese Joyceho¹¹, která je uložena ve fondech Lockwood Memorial Library University of Buffalo v New Yorku. Autor tohoto katalogu Edmund T. Connolly (odborník v oblasti historie literatury) se také podrobně věnuje poznámkám, podpisům a věnováním ve čtyř stovkách Joyceho knih a pečlivě uvádí anglické překlady odstavců zatržených podle všeho Joycem v textu německých a latinských autorů.

Také např. Robert Lethbridge, odborník na francouzskou literaturu působící na University of Cambridge, se ve své studii o osobní knihovně francouzského spisovatele Emila Zoly¹² věnuje vpiskům, podtrhávání a podpisům v Zolových knihách stejným způsobem jako Connolly, chybí zde však cenná obrazová dokumentace.

Paměťové instituce příliš nezveřejňují informace o osobních knihovnách, které uchovávají ve svých fondech a široká ani odborná veřejnost často neví o jejich existenci. Osobní knihovny jsou neviditelným „kulturním bohatstvím“, které sice vlastníme, o kterém však dosud nemáme informace. Veliký význam by mělo jejich zveřejnění, coby zdroje nových po-

zatků vztahujících se ke kontextu díla, práce osobnosti i jejího duševního života, a to jak pro odborníky, historiky a badatele v oboru, v němž tato osobnost působila, tak pro laickou veřejnost.

V souvislosti s klasickými prameny, týkajícími se osobních knihoven, se jeví v dnešní době jako nejlepší způsob jejich představení veřejnosti prezentace ve webovém prostředí. V něm však nenalezneme jediné existující příhodné řešení takovéto prezentace. Pokud objevíme několik málo webových stránek, jako jsou např. informace o osobní knihovně britské spisovatelky Virginie Woolfové a jejího manžela Leonarda Wolfa na stránkách Washington State University¹³ nebo stránky věnované osobní knihovně Voltaira¹⁴ uchovávané v Ruské národní knihovně, je nám k dispozici popis historie knihovny, krátký popis fondu (u knihovny V. Woolfové také katalog) a popis čtenářství majitele fondu. Chybí však dostatečná obrazová dokumentace, která by zájemci přiblížila knihovnu a v ní výjimečné památky na jejího majitele.

Na webových stránkách Muzea Sigmunda Freuda, které obsahují mimo jiné sekci věnovanou Freudově osobní knihovně, v níž je uvedena její historie, je popsáno Freudovo čtenářství, obsahová charakteristika knihovny a nabídka zakoupení tištěného katalogu¹⁵.

Pramenem, který nejlépe vyhovuje představě prezentace osobní knihovny v prostředí internetu jsou webové stránky Muzea nizozemského spisovatele Eduarda Douwese Dekkera Multatuliho¹⁶. Sekce věnovaná Multatuliho knihovně obsahuje totiž aktivní prohlížení katalogu knihovny. Neobsahuje však obrazové materiály – ukázky výjimečných prvků v knihách.

Tematika zkoumání osobních knihoven významných již nežijících osobností českých zemí i v zahraničí je na Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze rozvíjena prostřednictvím výběrových přednášek již desátým rokem. Studenti jsou vedeni k badatelské práci a každoročně vznikají vedle množství kvalitních seminářních prací i práce absolventské, které se této problematice, resp. jednotlivým osobním knihovnám věnují. V roce 2006 se toto téma

propojilo s dalším rozvíjeným na ÚISK, problematikou ochrany a zpřístupňování kulturního dědictví a vznikl tříletý projekt financovaný z grantu MK ČR s názvem *Informační systémy zpřístupňující knihovní celky osobností kultury jako součást národního kulturního dědictví*.

Jeho cílem je představit odborné i laické veřejnosti existenci fondů knihoven významných osob způsobem, který by vyhovoval potřebám prezentace těchto fondů i nárokům dnešních uživatelů zvyklých na volný přístup ke zdrojům ve webovém prostředí. Hlavním výstupem bude prototyp specializované digitální knihovny, která bude v podobě webové aplikace nazvané „*Knihovny významných českých osobností*“ od konce roku 2009 v česko-anglické verzi veřejně přístupná. Tato digitální knihovna bude obsahovat textové a obrazové informace o osobních knihovnách, které jsou v rámci projektu studovány, tj. o osobní knihovně Jaroslava Ježka, Mikoláše Alše, dochované části osobní knihovny Zdeňka Fibicha, dosud nezpracované knihovně Karla Čapka, torzu početné knihovny K. H. Borovského a zlomku knihovny Boženy Němcové. Každá sekce věnovaná jedné knihovně bude obsahovat její soupis (reálný či alespoň zrekonstruovaný), zjištěné informace o knihovně a čtenářství jejího majitele/ky. Vedle toho bude aplikace obsahovat stručné informace o dalších osobních knihovnách, které se nacházejí na území ČR nebo o nich existují zmínky v literatuře. Podstatnou částí výchozí webové aplikace bude obrazový fond (pořízený za pomoci skeneru či digitálního fotoaparátu), zachycující výjimečné známky čtenářství majitelů osobních knihoven – věnování, podpisy, ex libris, poznámky, zatrhávání a podtrhávání v textu

a kresby. Další náplní bude také seznam zjištěných dochovaných knihoven na území ČR s přesahem do zahraničí a grafické zobrazení jejich lokací.

Řešitelé zmíněného projektu si kladou za cíl obeznámit veřejnost s existencí této části národního kulturního dědictví a snad být i inspirací pro další prezentace informací získaných ze studia osobních knihoven.

Závěrem

Osobní knihovny jsou tématem, které bylo dosud v oblasti kulturního dědictví trochu upozaděno. Množství dosud nezpracovaných sbírek však láká mladé badatele, kteří se nebojí vrátit se ke klasickým autorům prostřednictvím zkoumání jejich osobní knihovny, což je v dnešní době úkazem velmi pozitivním. Seminář věnovaný tematice osobních knihoven začleněný do výuky Ústavu informačních studií a knihovnictví tak přináší velké množství hodnotných a originálních seminárních, bakalářských a diplomových prací, o něž je v odborných kruzích zájem. Zmíněný projekt snad obohatí informační zdroje týkající se osobních knihoven o novou moderní dimenzi zpřístupnění těchto vzácných fondů, a snad i napomůže ochráně originálních dokumentů prezentovaných fondů. Proto také můžeme věřit, že osobní knihovny budou jednou pro své badatele i širokou veřejnost „objeveny“.

BLANKA VORLÍČKOVÁ

► blanka.vorlickova@seznam.cz

Studie vychází z příspěvku předneseného na konferenci Ústavu pro českou literaturu AV ČR **Čtenáři a čtenářství v české kultuře 19. a 20. století**, která proběhla 15.–16. 10. 2008.

ČTENÁŘ informuje

DRÁPANDA 2009

Městská knihovna Varnsdorf vyhlašuje 8. ročník literární soutěže **Drápanda 2009**, která je určena pro žáky 6.–9. tříd základních škol a 1.–4. tříd víceletých gymnázií.

ODKAZY:

- 1 Termínem osobní knihovna (Private Library, Personal Bibliothek, Bibliothèque personnelle)¹ lze nazývat knihovní sbírku, jejímž obsahem jsou knihy, periodika, popř. další tištěné materiály (letáky, knižní katalogy, ročenky), které vlastní a pro svůj oddych, práci a své zájmy užívá jeden člověk.
- 2 V Literárním archivu Památníku Národního písemnictví ČR nalezneme několik dochovaných knih z osobních knihoven K. Havlíčka Borovského, Boženy Němcové či v Archivu Národního muzea knihy z osobní knihovny Františka Langera a Edvarda Beneše.
- 3 Příkladem může být Knihovna Václava Havla (<http://www.vaclavhavel-library.org/cs/obsah/o-knihovne/podporte-nas/jak-podporit-knihovnu-vaclava-havla/>), jejímž obsahem nejsou (alespoň prozatím), jak by se mohlo zdát, knihy, které bývalý český prezident četl, ale především jeho publikované filosofické a dramatické dílo. Projekt Knihovny Václava Havla je věnován prezentaci díla tohoto významného politika, filosofa a dramatika a jeho odkazu.
- 4 Více v článku T. C. Skeata Note-books and marginalia of S. T. Coleridge, *British Museum Quarterly*. 1952, vol. 16, no. 4, s. 91–93.
- 5 Více v článku J. Lethève, La donation Pierre Lambert à la bibliothèque de l'Arsenal. *Bulletin du bibliophile*. 1972, s.184–188.
- 6 Převzato z e-mailové korespondence autorky s Mgr. Sabovem.
- 7 *Osobné knižnice dejateľov*. Martin: Matica slovenská, 1989. 183 s. ISBN 80-7090-225-6.
- 8 OBRÁTIL, K. J. Soupis knihoven českých bibliofilů. *Vitrinka*, 1931, s.97–106.
- 9 Na sepsání předběžného seznamu těchto knihoven má velký podíl Mgr. Josef Schwarz, který v době svého působení ve funkci vedoucího ústřední knihovny FF UK v Praze nechal zmonitorovat výskyt osobních knihoven ve fondech knihoven kateder a ústavů FF.
- 10 Těmto jedinečným prvkům je věnována pozornost jednak proto, že dokazují vlastnictví knih, tedy autentizují dochovanou osobní knihovnu, jednak veřejnosti a také historii oboru, v němž vlastník knihovny působil, poskytují další informace o jejím majiteli. Prostřednictvím informací vycházejících ze studia osobní knihovny je možno se dozvědět o průvodcích jeho duševního a tvůrčího zrání, poznáváme díla, která ovlivnila jeho práci, která používal pro své studium, která tvořila jeho vnitřní svět, jeho literární preference a profesionální i osobní zájmy. Obsahují-li svazky v knihovně vpisky v textu nebo zatrhávání, je možno zjistit, co z těchto děl spisovatele inspirovalo v jeho práci a jaké názory na ně měl. Abychom si však mohli být jisti, že tyto svazky opravdu patřily do konkrétní osobní knihovny, je třeba v nich hledat právě podpisy, ex libris, věnování a vpisky, popř. zmínky v korespondenci nebo denících, které potvrzují jejich vlastnictví.
- 11 CONNOLLY, E. T. *The personal library of James Joyce, a descriptive bibliography*. Buffalo University of Buffalo, 1955, 58 s.
- 12 LETHBRIDGE, R. Emile Zola et ses livres. *Les Cahiers naturalistes*, 1991, vol. 37, no.65, s. 191–197. ISSN 0008-0365.
- 13 Dostupné na internetové adrese <http://www.wsulibs.wsu.edu/Holland/masc/woolflibrary.htm>.
- 14 Dostupné na internetové adrese <http://voltaire.nl.ru/fr/page1.htm>.
- 15 Dostupné na internetové adrese <http://www.freud.org.uk/fmlibe.htm>.
- 16 Dostupné na internetové adrese <http://www.multatuli-museum.nl/en/multatuli/library.html>.

DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE:

- Národní knihovna České republiky. *Rukověť tištěných knihovnických fondů Národní knihovny České republiky: od prvotisků do konce 19. stol.* Praha: Národní knihovna České republiky, 2006. 342 s. ISBN 80-7050-456-0.
- Library of Congress. *Rare Books and Special Collection Reading Room*. Washington (D.C.): Library of Congress, 2008 [cit. 2008-09-09].
- Dostupný na www <http://www.loc.gov/rr/rarebook/select.html>.
- Wolfová, E. *Průvodce po fondech PNP: knihovní celky 1953–1997*. Památník národního písemnictví, Praha. 40 s. Interní dokument.
- *Soupis knihovnických fondů KNM*. Interní soupis – rukopis.

PODMÍNKY SOUTĚŽE:

- příspěvky – povídky, příběhy, básničky, reportáže – přijímáme psané na počítači nebo čitelně rukou;
- fantazii se meze nekladou;
- povídky a reportáže nesmějí být delší než 3 strany A4;
- do kategorie poezie je nutno zaslat 3–5 básniček.

Slavnostní vyhlášení výsledků se bude konat v **říjnu 2009** v Městské knihovně Varnsdorf.

Soutěžní příspěvky lze zasílat do **30. května 2009** na adresu:

Městská knihovna Varnsdorf, Legii 2574, 407 47 Varnsdorf nebo e-mailem na ucetni@mkvdf.cz.

Další podrobnosti viz <http://www.mkvdf.cz/cz/index.htm>.

VÝVOJ ARCHITEKTURY KNIHOVEN V ZÁVISLOSTI NA TŘECH INFORMAČNÍCH EXPLOZÍCH

1.

Potřeby společnosti posouvají její vývoj. Bylo tomu tak i v případech, které charakterizujeme jako informační exploze.

Před třemi tisíci lety začíná vývoj knihoven. Ale předpoklady k tomu musíme hledat ještě asi o dva tisíce let dříve, kdy vznikalo písmo. Vznik písma je možné označit jako první informační explozi. Explozi tu není míněn okamžik začátku, ale postupné dalekosáhlé následky.

Z hlediska vývoje architektury knihoven je tedy možné formulovat tři takové exploze:

- vznik písma, jehož zachycování postupně přivedlo vznik knihoven;
- objev knihtisku, který znamenal zmnohonásobení počtů exemplářů jednotlivých titulů a jejich zlevnění, a vytvořil tak podmínky pro rozšíření fenoménu knihovna;
- vynález informačních technologií, kde je možné konstatovat, že tento proces ještě zdaleka neskončil a pronikavě mění vzhled knihoven a jejich služby.

I když jde jen o tři mezníky, složitý a přepestrý vývoj architektury knihoven se ani sem nedá jednoznačně zařadit. Exteriéry a interiéry knihoven se různě proměňují nejen v závislosti na informačních explozích. Ale pokusy členit vývoj architektury podle jiných jevů dopadají stejně. Dříve oblíbené dělení na starověk, středověk a novověk by skončilo obdobně a asi ještě hůře. Blíží by bylo použití klasifikace podle stavebních slohů (románský, gotický atd.), ale i zde pokusy o kategorizaci přináší komplikace (zejména starověk a 19. a 20. století).

Nejjednodušší proto bude použít co nejméně mezníků, zvláště když do nabízeného členění vývoje architektury knihoven – podle tří informačních explozí – je možné implantovat snad všechny závažné vývojové posuny.

Ještě zbývá definovat architekturu. Jednoduše řečeno, architektura je stavitelské umění a architektura knihoven se tedy zabývá stavitelstvím knihoven.

PRVNÍ INFORMAČNÍ EXPLOZE VZNIK PÍSMO

Spouštěcím mechanismem vzniku písma byla potřeba zachovávat nejrůznější údaje a akta – příjmy a výdaje, rozhodnutí panovníka, poplatky, daně, dluhy, stavby domů atd. Tato potřeba zesílila po polovině 4. tisíciletí př. n. l. natolik, že se ve vyspělých společnostech začaly objevovat pokusy, jak srozumitelně a přijatelně tyto údaje zaznamenávat. Srozumitelně znamená co nejjednodušší symbolikou, přijatelně znamená na obecně přístupné materiály.

Těmto pokusům předcházely nejrůznější primitivní prostředky, jak si něco připomenout či zachovat. Takovým prostředkem byly např. vrubované hůlky užívané k evidenci zapůjčených věcí. Na hůlku se vyřezal příslušný počet vrubků a poté se hůlka po délce rozštípla na dvě půlky a oba – věři-

Klínové písmo v Mezopotámii

tel i dlužník – dostali každý jednu polovinu se souhlasnými vrubky. Dodnes se u nás říká pro obrazné vyjádření nějakého spíše symbolického dluhu „ten má u mne vrubek“.

Národy na celém světě používaly další a další způsoby zaznamenávání a sdělování, ale jednoznačným a srozumitelným se stalo teprve písmo.

Vyspělé společnosti vznikaly v povodí velkých řek, které vytvářely dobré podmínky pro život, hlavně pro obživu díky zemědělství závislému na vodě, a umožňovaly budovat velká města. Vznikala zde intenzivní potřeba sdělování, zejména rozhodnutí panovníka týkajících se všech obyvatel, obchodních závazků atd. A které to byly společnosti? Sumerové v Mezopotámii v povodí Eufratu a Tigridu na území dnešního Iráku, Egypťané v povodí Nilu, protoindická civilizace Harappa v povodí Indu a dnes vyschlé řeky Sarasvatí, později i Číňané v povodí Žluté řeky. Seřazeno podle odhadovaného vzniku písma Egypťané, Sumerové a Harappa mezi roky 3500–3000 př. n. l. a Číňané asi 1400 př. n. l. (Jedna poznámka k Harappě: nedávno tři američtí badatelé, kteří se marně snažili rozluštit tabulky zde nalezené, vyslovili názor, že jde jen o určité symboly, a nikoli písmo.)

Při vzniku písma každá civilizace řešila prostou otázku: **na co psát**. Logicky vítězil materiál, kterého bylo v zemi dostatek. V Mezopotámii a Harappě to byla **hlína**, v Egyptě **papyrus** a v Číně **bambus**, později i **hedvábí** a **vydělávané kůže**. Materiál také rozhodoval o formě nevhodnější pro zaznamenávání písma: v Mezopotámii a Harappě to byly hliněné destičky, v Egyptě papyrusové svitky, v Číně bambusové destičky a zmiňované hedvábí a vydělané kůže. V omezené míře se používaly i jiné dostupné materiály.

Bylo jen otázkou času, kdy se lidé začnou zabývat způsoby uchovávání písemných dokladů. Vývoj logicky šel k vytváření určitých souborů papyrusových svitků nebo kamenných a hliněných destiček či vydělaných kůží nebo hedvábných svitků. A od těchto souborů chyběl už jen krůček k vzniku knihoven.

ARCHEOLOGICKÉ OBJEVY

Datování začátku existence knihoven je pro nás odvislé od toho, co zjistili, zjišťují a ještě zjistí archeologové. Byla už nalezena nejstarší knihovna? Je to onen soubor asi sta tisíc hliněných destiček v nippurském klášteře v Babylonu? Podle badatelů to byl archiv. Nebo je nejstarší knihovnou (jak badatelé označují) tisíce hliněných destiček nalezených v troskách tzv. Lviho pokoje Ašurbanipalova

paláce v Ninivé, zničeného v roce 610 př. n. l. při rozboření asyrské říše? Ašurbanipal byl sice poslední (668–631 př. n. l.) velký vládce Asýrie, ale také první král, který uměl číst. V jeho době to byli stále jen jednotlivci, kteří si osvojili písmo. Ovšem ani v případě Lviho pokoje nejsou všichni vědci zajedno, zda to byla opravdu knihovna.

Ale všichni se shodují, že tou nejvýznamnější knihovnou starověku, a pro mnohé nejstarší knihovnou na světě vůbec, je **Alexandrijská knihovna**.

Nese jméno po významné postavě starověkých dějin. Roku 331 př. n. l. založil Alexandr Veliký na břehu Středomořího moře město a přístav Alexandrii. V něm později jeden z Alexandrových vojevůdců Ptolemaios I. Sotér asi těsně po roce 300 př. n. l. založil nejen knihovnu, ale také Museion. A tyto dvě instituce vytvořily naprosto moderní podmínky pro bádání. Učenci zde mohli žít a pracovat zcela zaopatření libovolně dlouho. Byli mezi nimi např. matematici Euklides a Archimedes, básník a gramatik Kalimachos a plejáda dalších. Prvním knihovníkem se stal Zenodotos z Efesu a je to i první jméno knihovníka, které známe. Další pozoruhodná přednost (nebo jen legenda?) je způsob získávání všeho, co bylo ve světě písemně zaznamenáno. Kapitáni lodí, které zakotvily v alexandrijském přístavu, měli povinnost zapůjčit k opsání rukopisy ze svých lodí. Nákupčí knihovny se vydávali „do světa“ a hledali svitky, které ještě knihovna neměla. Moderně řečeno: získávání titulů pro alexandrijskou knihovnu se blížilo „celosvětovému povinnému výtisku“. A tak někdy na přelomu věků, ale spíše později, měla knihovna na 700 tisíc papyrusových svitků, představujících valnou většinu toho, co bylo do té doby ve světě zapsáno.

Asi o sto let později než vznikla alexandrijská knihovna, založil král Eumenés II. (197–159 př. n. l.) knihovnu v Pergamonu, řeckém městě ležícím na území Mýsie (dnes Bergama v Turecku), kterou vzhledem k jejímu růstu a zvyšujícímu se věhlasu začalo považovat vedení Alexandrijské knihovny za nepřijemnou konkurenci. Proto – a teď přicházejí dohady – zakázalo pro Pergamon papyrus vyvážet (základní surovinou pro jeho výrobu byla stébla šáchoru papírodárného, který rostl jen v Egyptě). Ale jak to tak bývá, zákaz to byl kontraproduktivní. V Pergamonském království našli řešení, které dostalo příznačný název pergamen. (Je to nevyděláná při napětí sušená a hlazená oslí, vepřová, kozí, ovčí nebo telecí kůže.) **Pergamon-**

ská knihovna měla v době zmíněného zákazu obsahovat asi 200 tisíc papyrusových svitků. Její konec je nejasný, legenda říká, že fond knihovny odvezl Marcus Antonius do Alexandrie a věnoval ho královně Kleopatře jako svatební dar.

Nakonec obě soupeřící knihovny dopadly stejně – byly zničeny. Ale pergamen vytvořil první předpoklad pro pozdější druhou informační explozi. Umožnil totiž skládáním pergamenových listů vznik kodexu. O tom však později.

ARCHITEKTURA STAROVĚKÝCH KNIHOVEN

Nicméně zejména Alexandrijská knihovna přitahuje dodnes pozornost, a tak máme obrazovou vizi jejího zániku, ale i toho, jak zde byly ukládány papyrusové svitky. Vznikají dokonce romány, které jsou věnovány této knihovně.

Knihovna byla zničena tak důkladně, že se dodnes neví, kde stála. Jak poznamenal nedávno zemřelý architekt Martin Roubík, který pracoval v norském ateliéru Snohetta v době, kdy tento ateliér zvítězil se svým projektem v mezinárodní soutěži na vybudování nové alexandrijské knihovny, že si vlastně v ateliéru přáli, aby se při stavbě nové knihovny náhodou nenašla ta stará, protože to by samozřejmě její realizaci nesmírně zkomplikovalo. Na rozdíl od alexandrijské knihovny ta pergamonská byla v rámci archeologických výzkumů objevena a její trosky vykopány.

Jak už bylo zmíněno, stará Alexandrijská knihovna žije v románových fikcích. Jednou z nich je kniha Barbary Woodové s názvem *Hvězda Babylonu*. Román začíná roku 332 př. n. l. požárem a zničením knihovny a vznikem jakéhosi bratrstva, které pečuje v průběhu staletí až do současnosti o rukopisy, které byly zachráněny. Krimizápletky kolem boje o tyto rukopisy dokumentují, jakým dějinným fenoménem se tato knihovna stala.

Z období řecké a římské kultury nám zůstalo mnoho viditelných pozůstatků knihoven, podle nichž můžeme usuzovat o jejich architektuře, protože to nejsou zbytky ledajaké.

Především zmiňme trosky římské knihovny na Forum Traianum. Toto forum – náměstí s areálem významných staveb – dal vystavět císař Traianus v letech 109–113 n. l. Forum tvořil v jeho středu stojící Traianův sloup, který se zachoval (symbolizoval papyrusový svitek), před ním Ulpiův chrám

a hned na začátku areálu – po obou stranách dvě budovy knihovny (známé jako **Ulpiia Bibliotheca**). Forum bylo vydlážděné mramorem a ze tří stran obklopeno sloupovým plným soch. Vše je v ruinách. Podle prof. J. Cejпка zde stála a vlastně ještě stojí nejdůstojnější pocta instituci knihovna v celém starověku.

Další knihovna je jistě známější. Tiberius Julius Celsus Polemanus ji postavil v Efesu roku 135 n. l. i jako svoji hrobku (!) a nechal se zde v sarkofágu pohřbit. V té době bohaté řecké město Efes mělo amfiteátr pro 25 tisíc lidí a nacházel se zde Artemidin chrám, jeden z původních sedmi divů světa. Knihovna, známá jako **Celsova**, měla bohatou sochařskou výzdobu včetně sarkofágu a ležela v troskách až do roku 1977, kdy Turci (Efes dnes leží v Turecku) posbírali ruiny kolem zbytků stavby, kterými ji doplnili. Ovšem stavba přesto zůstala ruinou. Ze zachovalého půdorysu o rozměrech 17x11 metrů (na čtyřúhelníkovém půdorysu) bylo možné stavbu částečně zrekonstruovat: původně měla tři podlaží a podél zdí byly ve výklencích umístěny regály. Odborníci dokonce vypočítali jejich rozměry: výška 2,8 m, šířka 1 m a hloubka 50 cm. Možná jsou to první rozměry regálů, které známe. Všimněte si jejich šířky – ta zůstala zachována mnohdy až dodnes. Efeské regály tenkrát uchovávaly 12 tisíc papyrusových svitků.

Z doby po první informační explozi, zejména z období přelomu věků, je známa a vykopávkami doložitelná poměrně velká řada knihoven z území Malé Asie, Egypta, Řecka a Říma, nejen panovníckých, ale dokonce i soukromých.

V Athénách se například dochovaly zbytky knihovny, kterou zde postavil za své vlády v letech 117–138 římský císař **Hadrianus**. Stavba to byla nákladná, protože na místě musely být nejdříve vykoupeny a zbourány soukromé domy. (Budíž to jedním z prvních důkazů o významu lokalizace knihovny.) Stavba se podle výsledků archeologických vykopávek rozkládala na půdorysu 120x87 m a měla několik podlaží. Všichni, kdo o této knihovně píší, zdůrazňují, že zde bylo napočítáno na sto mramorových sloupů, z nichž mnohé pomáhaly překlenout plochu stavby na velký knihovní sál s výklenky pro ukládání papyrusových svitků a na řadu menších prostor. Je nepochybné, že část budovy sloužila jako knihovna, ale další interpretace uvádějí i helenistickou akademii, palestru (zápasiště) nebo dokonce lázně.

JAK VYPADALA STAROVĚKÁ KNIHOVNA?

Byla to palácová obdélníková stavba, umístěná většinou v centru města. Dominoval jí sloupový sál, většinou s bohatou sochařskou výzdobou, sloužící i jako čítárna, k čemuž byly v prostoru rozloženy stoly a židle.

Okna byla na východní straně, protože Římané četli rádi dopoledne. Ale mělo to ještě jeden důvod: kamenné stavby byly málo odolné vůči vlhkosti, kterou přinášely deště přicházející většinou z jihu nebo západu. V některých knihovnách byly olejové lampy, umožňující číst i mimo denní dobu.

Konec západořímské říše v 5. stol. n. l. znamená i téměř naprostý konec knihoven. Ale už tehdy začínají vznikat kláštery, nová střediska vzdělanosti, kde si liturgické potřeby vynutily existenci nejdříve malých svitkových nebo kodexových souborů. Přesnější údaje o klášteřích a jejich sbírkových souborech jsou jen sporadické. Ale přece jen: snad nejstarší doložená klášterní knihovna ze 6. století byla v italském klášteře Vivarium a je znám dokonce její zakladatel, jímž byl Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus.

Na začátku druhého tisíciletí, a také v souvislosti se vzrůstajícím počtem klášterů, začíná klášterních textových souborů přibývat. K jejich uložení přestává stačit truhla či skříňka. Nejde už jen o rukopisy liturgické povahy, ale i o filozofické traktáty, spisy o matematice, astronomii a geografii a také praktické texty, jako např. o pěstování bylinek. Přesto až do 12. století nepřesáhly fondy tisíc svazků. Až poté začínají potřebovat soubory kodexů a svitků samostatnou místnost.

A to už v Itálii vznikají školy, které se postupně vyvíjejí v univerzity, kde tematika výuky a tím

i skladba vznikajících knihovních (kodexových a rukopisných) fondů byla ještě pestřejší. Rukopisů přibývá tolik, že znovu můžeme mluvit o knihovnách. A začínají se prvně proměňovat i jejich služby. Asi nejzajímavější je zpráva o dvou knihovnách – větší a menší – na pařížské Sorbonně, z nichž ta menší roku 1289 začala půjčovat ze svého fondu mimo svůj prostor – tedy absenčně.

KNIHOVNY PRVNÍ POLOVINY DRUHÉHO TISÍCLETÍ

Protože sloužily zpočátku pouze liturgickým účelům, převzaly logicky strukturu osvědčenou v kostelech. Knihy byly ukládány v pultech nejčastěji s jednou policí (někdy byly v pultu až tři police) a před nimi byla plocha pro knihu, někdy toto místo doplňovala lavice k sezení. Knihy nebo kodexy – jak chcete – byly velmi vzácné a byly tedy často k pultům přikovávány řetězy, a tak bráněny proti zcizení. Jde o tzv. **libri catenati** (známé dnes ještě u telefonních seznamů v telefonních budkách). Vždyť rukopisná kniha, většinou bohatě iluminovaná, měla cenu mnoha kusů dobytka. (Dnešní knihovníky může utěšovat, že knihy se kradly – jak vidno – asi odjakživa.)

Pulty daly i název tomuto typu knihovny – říká se jí **pultová knihovna**. Řeč je ovšem o mikroarchitektuře knihoven, tedy o interiéru, protože knih zatím nebylo zdaleka tolik, aby vyžadovaly kromě samostatné místnosti samostatnou budovu. Tak tomu bylo v době románské i gotické. Teprve v renesanci se staví první budovy pro knihovny – a to v Itálii. Jsou to reprezentační budovy palácového typu, opět na obdélníkovém půdorysu, které se tak stávají oslavou knihy. Interiér se však příliš nemění – zůstává pultový.

Pokračování příště
Foto archiv autora

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

ZPROSTŘEDKOVÁNÍ INFORMACÍ Z VNĚJŠÍCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ, ZEJMÉNA INFORMACÍ ZE STÁTNÍ SPRÁVY A SAMOSPRÁVY

V dnešním článku se zaměříme na další ze služeb, které knihovny poskytují, a tou je zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy. Poskytovat tuto službu jsou knihovny povinny ex lege, neboť jim to explicitně ukládá zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) v platném znění v ustanovení § 4 odst. 1 písm. c). Tuto informační službu je provozovatel knihovny povinen poskytovat bezplatně a je povinen zajistit rovný přístup k ní všem bez rozdílu. Podrobnosti jejího poskytování stanoví provozovatel knihovny v knihovním řádu.

Abychom lépe pochopili význam této povinnosti, dovolím si pár slov k historickému kontextu při jejím legislativním vzniku.

Poskytování této služby bylo inkorporováno do knihovního zákona v rámci realizace strategického dokumentu „státní informační politika“, který vláda ČR schválila dne 31. 5. 1999 usnesením č. 525, jenž rozpracovává cíle a priority při utváření informační společnosti. Významným rysem informační společnosti je totiž přechod od interních informačních systémů k systémům využívajícím externí komunikace a postupné vytváření globální informační sítě tak, aby nedošlo k rozvrstvení společnosti na informačně bohaté a informačně chudé. Aby byla zachována taková informační demokracie, zákon vytvořil platformu, aby veřejné informace, zejména informace související s výkonem veřejné správy, byly univerzálně dostupné. A právě knihovny se staly centry poskytování těchto informací.

Dne 31. 5. 2000 byl pak usnesením vlády č. 527 schválen *Akční plán realizace státní informační politiky do konce roku 2002*, kterým byla jako první prioritní oblast státní informační politiky definována

informační gramotnost všech občanů a který ve své druhé části stanovil program *Veřejné informační služby knihoven (VISK)*. Cílem tohoto programu byla stanovená inovace veřejných informačních služeb na bázi informačních technologií s tím, že veřejné služby knihoven se mají orientovat na poskytování veřejně přístupných míst s kvalifikovanou obsluhou, která budou vybavena informačními technologiemi, s rovnými podmínkami přístupu k informačním zdrojům a sítím pro všechny skupiny občanů, a také mimo jiné budou zpřístupňovat informace z oblasti veřejné správy ve smyslu zák. č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Koordinaci celého programu VISK zajišťuje Koordináční centrum VISK při Národní knihovně ČR. V rámci programu VISK je realizována celá řada dílčích programů, mimo jiné VISK 8, který se týká právě informačních zdrojů a zprostředkování veřejných informačních zdrojů v knihovnách, a to zejména formou multilicencí a prostřednictvím Jednotné informační brány.

Povinnost zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy stanovená v knihovním zákoně je tak uvedením výše zmíněných programů „v život“.

Z toho také vyplývá komplexnost takto poskytované služby, která spočívá především v tom, že v knihovnách musí mít občané možnost získat informace prostřednictvím internetu a dalších vnějších informačních zdrojů za užití co nejširšího spektra médií. Pokud jde o zpřístupnění informací ze státní správy a samosprávy, lze shrnout, že v rámci poskytování této služby knihovny umožňují seznámit se především s informacemi uveřejňovanými povinnými subjekty ve smyslu a v rozsahu příslušných ustanovení zákona o svobodném přístupu k informacím.

Velká příležitost pro knihovny

Až vyjde toto číslo Čtenáře, bude zábavná anketa České televize *Knih mého srdce*, kterou 4. dubna slavnostně odstartoval zahajovací večer na prvním programu ČT, v plném proudu. Rozsáhlá kampaň začala počátkem března a na obrazovkách jsme mohli sledovat herce Jaroslava Duška, který projekt modereje, jak předváděl „ochutnávku své“ knihy, lezení po žebříku a snahu dosáhnout na nejvyšší polici virtuální knihovny...

Po čtyři dubnové sobotní večery se máme možnost postupně setkávat s významnými osobnostmi ze světa kultury a veřejného života a dozvídat se o svých oblíbených autorech, dílech i postavách řady zajímavosti a dokonce kuriozit o knihách. V průběhu šesti měsíců letošního roku můžeme pak hlasováním najít nejoblíbenější knihu naší země.

Knih mého srdce je inspirovaná pořadem britské rozhlasové a televizní společnosti BBC *The Big Read* (www.bbc.co.uk/bigread), který byl ve Velké Británii uveden v roce 2003. Česká televize zakoupila na tento pořad licenci, vychází z něj, ale přizpůsobuje ho našim podmínkám. (O pořadu *The Big Read* přinášíme podrobnější informace v následujícím materiálu.)

Jako samozřejmé se jeví, že do projektu *Knih mého srdce* byly přizvány knihovny a staly se jedním z jeho hlavních partnerů. Vždyť s akcemi na podporu čtení mají dlouholeté zkušenosti a navíc na podobnou anketu s názvem *Moje kniha* si troufaly už před pěti lety. Bude proto velmi zajímavé porovnat výsledky obou akcí a dozvědět se, jak se za uplynulých pár let změnil či nezměnil vkus českých čtenářů.

Na otázku – v čem vidí hlavní smysl této ankety a celého projektu? – odpověděl PhDr. Vít Richter, předseda Svazu knihovníků a informačních pracovníků, že ho považuje za dobrý způsob, jak spojit zábavu se zamyšlením nad vlastní četbou. „*Jsmo společností, která stále více preferuje pohyblivé a ozvučené obrázky. Řada průzkumů naznačuje, že mladí lidé a zejména děti mají stále větší problém s něčím tak základním, jako je četba. Neumět číst ale do budoucna znamená neschopnost učit se, a to je pro společnost, která sama sebe označuje jako společnost znalostí, velmi nebezpečné. Pořad *Knih mého srdce* může pomoci lidem zvýšit potěšení z četby i rozšířit jejich čtenářské obzory. To je také hlavní důvod, proč knihovny na pořadu spolupracují.*“

Určitým prologem ke *Knih mého srdce* byla knihovnická *Noc s Andersenem*, která proběhla z 3. na 4. dubna ve stovkách českých, slovenských a dalších knihovnách. Dalším příspěvkem více než sedmi stovek knihoven přihlášených do projektu je, umožnit veřejnosti hlasování o nejoblíbenější knihu jednak přes internet a také pomocí hlasovacích kuponů. Své každodenní aktivity na podporu četby mohou knihovny propojit s televizními i rozhlasovými pořady (na pořadu se podílí i několik stanic Českého rozhlasu), což vytváří neopakovatelnou příležitost k propagaci samotných knihoven a jejich práce.

S projektem *Knih mého srdce* souvisí řada doprovodných akcí a programů. Jeho interaktivní charakter nespočívá jen v hlasování během přímého přenosu. Prostřednictvím speciální webové stránky www.knihamemosrdce.cz se diváci mohou sdružovat, doplňovat si informace, diskutovat nebo se účastnit literárních kvízů a soutěží. Při představování projektu, které se uskutečnilo 4. března ve smíchovské pobožce pražské Městské knihovny, si dramaturgie ČT slibovala, že se „*atmosféra celé akce ponese v lehce bojovném duchu, nebude postrádat humor a zajímavá setkání. Nepůjde o soupeření mezi velkými literáty, ale mezi čtenáři, tedy mezi všemi těmi, kteří mají chuť zvolit si svou oblíbenou knihu! V této soutěži nejde České televizi o závod s peoplemetry a s komerčními televizemi, ale o projekt s jednoznačně kulturním a vzdělávacím obsahem, kterým by ráda zasáhla celé široké spektrum českého kulturního publika.*“

V těchto dnech už můžeme sami vlastní aktivitou zmíněná očekávání naplňovat a rozhodovat, zda se knihou českých čtenářů stane *Babička*, *Saturnin*, *Dobrý voják Švejk* nebo *Harry Potter* či někdo úplně nečekaný. Z tiskových materiálů připravila –ova-

Kniha mého srdce: Tolkien versus Tolstoj

Jedním z nejúspěšnějších filmů poslední doby je *Předčítač* (*The Reader*), jehož hlavním tématem je sice otázka viny a trestu, ale základní roli tu hraje problém negramotnosti. V tomto filmu jde sice o situaci v Německu v polovině dvacátého století, ale negramotnost je něco, co i v dnešní době dělá starosti Velké Británii, kde se podle nedávných statistik týká celých 20 % obyvatelstva (oproti 10 % na evropském kontinentu).

V rámci řešení této skutečnosti se v Anglii čas od času organizují velké, celostátní kulturní akce, jejichž úkolem je pomoci snižování negramotnosti. Jedním z největších počínů tohoto druhu bylo tzv. **Velké čtení (Big Read)** v roce 2003. Byla to akce BBC (British Broadcasting Corporation) a hlavními propagátory byla jak televize, tak rozhlas, kde během různých programů měli diváci a posluchači možnost volit svůj oblíbený román.

Jak probíhalo Velké čtení ve Velké Británii?

Cílem celé akce bylo získat zájem a zapojit co nejširší vrstvy obyvatelstva. Také v Británii to byl měsíc duben, kdy byly odvysílány první programy BBC. Veřejnost měla 14 dní na to, aby zvolila svůj nejoblíbenější román (povídky, poezie, drama a naučná literatura byly vyloučeny) včetně prózy pro děti, a to buď telefonicky, nebo přes speciálně vytvořenou webovou stránku BBC. Výsledkem tohoto hlasování byl seznam 100 nejčastěji volených titulů, který byl zveřejněn v abecedním pořádku koncem dubna, a stal se výchozím bodem a základním pracovním nástrojem pro všechny zainteresované strany. BBC spolupracovala s řadou organizací angažujících se v otázkách gramotnosti, četby, vydávání a distribuce knih, ale zdaleka největší účast měly školy a knihovny. Nebylo snad jedině lidové knihovny v zemi, která by se Velkého čtení nezúčastnila, a mezi zájemce se zapsal i fotbalový tým Leeds United.

Učitelům, knihovníkům a kulturním pracovníkům byla k dispozici zvláštní webová stránka BBC pravidelně doplňovaná týmem Velkého čtení a vybavená sérií balíčků instrukčního materiálu, které bylo možno si stáhnout a které přinášely řadu návodů, jak zainteresovat žáky ve školách, čtenáře v knihovnách, návštěvníky kulturních center, knihkupectví a dokonce i zaměstnance na pracovištích a také třeba vězně.

Anglickou specialitou jsou čtenářské kroužky nejrůznějšího druhu. Jsou to pravidelně se setkávající malé skupinky, tvořené často pod záštitou lidových knihoven, ale také na pracovištích nebo v místní hospodě mezi přáteli. Jejich zájmová činnost spočívá v tom, že si předepíší četbu určité knihy (většinou to bývá tak jedna kniha za měsíc), o které po přečtení společně diskutují. Také pro tyto kroužky byl v rámci Velkého čtení vydán instrukční balíček s návodem, jak knihy číst a jak o nich vést diskusi. Pro optimální význam spolupracovala BBC během celé akce úzce s knihkupci, kteří

také organizovali své vlastní čtenářské kroužky a povzbuzovali zákazníky k literárním debatám.

Sto vybraných knih bylo takto čteno a diskutováno až do konce léta. Vyvrcholením celého roku, tak vzrušujícího pro milovníky četby, byla hlavní série programů přenášena BBC, která se odehrávala v letních měsících v konferenčním centru Britské knihovny v Londýně a byla rozvržena do deseti tematických večerů, v nichž se vždy panel tří současných autorů (pokaždé jiných) věnoval deseti románům na podobné téma ze seznamu zvolené stovky. Diváci a posluchači měli možnost klást dotazy jak z auditoria, tak předem přes e-mail a všemi večery vládla neopakovatelná atmosféra pro zúčastněné byla akce velkým zážitkem. Tematické uspořádání do deseti kategorií bylo následovné:

1. Skvělá kniha / skvělý film
2. Temné síly
3. Velký únik
4. Jiný svět
5. Narušený svět
6. Silné vášně
7. Rodinné záležitosti
8. Navždy přátelé?
9. Velký předěl
10. Dospívání

A jaké knížky si britští čtenáři zvolili? Asi není nutné zdůrazňovat, že britský čtenář se tradičně orientuje převážně na anglicky píšící autory, což se týká jak klasiků, tak současné literatury. V tomto směru bylo celkem překvapením, že se mezi vybraných sto titulů dostalo i sedm překladů (Coelho, Dostojevský, Dumas, Márquez, Puzo a dvakrát Tolstoj).

Shakespeare se nekvalifikoval, takže z anglické klasiky vedl čtyřmi tituly Charles Dickens, následován byl stále oblíbenou Jane Austenovou se třemi tituly. Ze současných autorů byl největším počtem titulů zastoupen populární Terry Pratchett (5), nepřekvapivě následován J. K. Rowlingovou se čtyřmi tituly *Harryho Pottera*. Školní volby se odrazily také na čtyřech vybraných knihách Jaqueline Wilsonové, oblíbené autorky dospívajících děvčat. Jedna ze stále nejprodávanějších autorek, Agatha Christie, se v prvním stu vůbec neobjevila.

Z klasiků 20. století se mezi prvních sto pro-

pracoval George Orwell se *Zvířecí farmou* i s románem *1984* a také *Odyseus* Jamese Joyce. Z americké literatury se dvakrát objevil John Steinbeck (*O myších a lidech*, *Hrozný hněvu*) a nechyběli ani Jack Kerouac (*Na cestě*), J. D. Salinger (*Kdo chytá v žitě*), Joseph Heller (*Hlava 22*) a Harper Lee (*Jako zabít ptáčka*).

Do finále se dostalo následujících 21 titulů zvolených 750 000 hlasy a konečný výsledek byl vyhlášen v prosinci. Zde je vítězné pořadí:

1. *Pán prstenů* / J. R. R. Tolkien (23 % hlasů)
2. *Pýcha a předsudek* / Jane Austen (18,1 % hlasů)
3. *Jeho temné esence* / Philip Pullman (8,4 % hlasů)
4. *Stopařův průvodce po Galaxii* / Douglas Adams
5. *Harry Potter a ohnivý pohár* / J. K. Rowling
6. *Jako zabít ptáčka* / Harper Lee
7. *Medvídek Pú* / A. A. Milne
8. *1984* / George Orwell
9. *Lev, čarodějnice a skříň* / C. S. Lewis
10. *Jana Eyrová* / Charlotte Brontë
11. *Hlava XXII* / Joseph Heller
12. *Na větrné hůrce* / Emily Brontë
13. *Ptačí zpěv* / Sebastian Faulks
14. *Mrtvá a živá* / Daphne du Maurier
15. *Kdo chytá v žitě* / J. D. Salinger
16. *Žabákova dodrodružství* / Kenneth Graham
17. *Nadějně vyhlídky* / Charles Dickens
18. *Malé ženy* / Louisa May Alcott
19. *Mandolína kapitána Corelliho* / Louis de Bernières
20. *Vojna a mír* / Lev N. Tolstoj
21. *Jih proti Severu* / Margaret Mitchell

Do konečné jednadvacítky se dostal jediný překlad (a to jen tak tak), milovníci klasiky tam uvítali Tolstého *Vojnu a mír*. Nebylo celkem překvapující vidět na prvním místě *Pána prstenů*. Kategorie fantasy je mezi britskými čtenáři nesmírně oblíbená a k vítězství nesporně pomohlo i zdařilé zfilmování. Nakladatelství Harper Collins věnovalo jeden exemplář vítězné knihy každé škole druhého stupně ve Spojeném království. Tento titul, vydaný v Anglii poprvé v letech 1954–1956 si musel na české vydání počkat až do osmdesátých let a to pouze v samizdatu. Dnes je ovšem i v Čechách velice

Přesto, že v České republice není situace negramotnosti natolik odstrašující, obavy z upadajícího zájmu o četbu jsou namísto a letošní snaha České televize a Českého rozhlasu zařadit do svých programů velkou čtenářsky orientovanou akci, modelovanou právě na britském Velkém čtení, je víc než vítána. Šťastná změna názvu na **Kniha mého srdce** směřuje celý projekt nejen k prohlubování četby jako součásti vzdělávání, ale také podchycuje náš tradičně intimnější přístup spočívající spíše než ve „velikosti“ v lásce ke knize.

populární a nepřekvapilo by, kdyby se také v Knize mého srdce umístil na jednom z prvních míst. Populárním výběrem bude nejspíš také *Harry Potter*. Poměr domácí a překladové literatury bude pravděpodobně vypadat jinak než v Británii. Doufejme ale, že česká próza bude mít důstojné umístění. Je to, koneckonců, volba Knihy mého srdce.

Bohumil Hrabal řekl, že „...v Čechách a na Moravě číst je přece samozřejmé.“ Těžko říci jak moc pomohlo Velké čtení v Británii při odbourávání nigramotnosti. V každém případě

ale přivedlo k četbě řadu nových čtenářů a těm, pro které je četba samozřejmostí a zálibou, přineslo vzrušující rok se zábavou na kvalitní úrovni. Můžeme si jen přát, aby Knihy mého srdce byla v České republice pojata se stejným profesionálním elánem těmi, kdo budou doprovodné akce pořádat, jako tomu bylo při Velkém čtení v Británii. České knihovny čeká letos hodně práce, ale čtenáři se mají na co těšit a jejich srdce se budou mít z čeho radovat.

DĚVANA PAVLÍKOVÁ > Devana.Pavlik@bl.uk

KRONIKA

Po usilovné práci – zasloužený odpočinek

Aktivní život každého z nás rychle utíká, což cítí zejména ti, kteří ho věnovali vytváření hodnot ve prospěch ostatních. Mezi takové patří jistě dlouholetý ředitel Moravské zemské knihovny v Brně doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc., za nímž stojí nejen mnoho celoživotní usilovné práce, ale také výstavba moderní budovy MZK v Brně, která je stávkem knihovnictví společně s vysokou kulturní a architektonickou hodnotou v naší republice. Přišel však čas, kdy se ředitel Kubíček rozhodl opustit náročnou řídicí práci, protože jeho věk již – bohužel, aniž je to na jeho aktivitě patrné – překročil mez, kdy už mohl využívat výhod mnohem klidnějšího života v důchodu, věnovat se více rodině a svým zálibám.

V uplynulém roce 2008 oslavila Moravská zemská knihovna 200. výročí evidence první knihy ve svých sbírkách a zároveň deset let od zahájení výstavby nové moderní budovy, v níž má nyní knihovna i její ředitel důstojné sídlo. Při sledování událostí, které v současnosti provázejí přípravu stavby objektu Národní knihovny v Praze, přicházejí myšlenky, jak bylo možné, že se prosadila výstavba nové budovy MZK v Brně financovaná Ministerstvem kultury ČR ze státního rozpočtu. Byla to především zásluha ředitele Kubíčka, který byl neúnavným bojovníkem od počátku záměru vyvolaného potřebou prostorových a provozních podmínek. Je třeba ocenit, že nezaujal konzervativní postoj, ale naopak respektoval pronikavý rozvoj informačních technologií a viděl perspektivu knihovnicko-informačních služeb ve využívání internetu a zpřístupňování dokumentů elektronickou cestou. To se projevilo právě v moderní kon-

ceptu vnitřního uspořádání depozitářů, ale hlavně studijních prostorů a otevřeností pro široké využití fondů. Nebylo snadné být ředitelem v období tak významných společenských i technicko-organizačních změn.

Hovoříte-li s docentem Kubíčkem, máte před sebou skromného a nenápadného člověka, který má však v sobě nezměrnou vnitřní sílu a cílevědomost. S takovými vlastnostmi dokázal ve svém životě překonat mnoho překážek ve funkci ředitele knihovny, kterou zastával již od roku 1972, zvládnout úskalí, kterých bylo za těch 36 let v oblasti kultury nemálo, a přitom dokázal publikovat, stát se kandidátem věd a habilitovat se jako docent českých dějin.

Nemá význam opakovat životopis doc. PhDr. Jaromíra Kubíčka, CSc., který byl při příležitosti jeho sedmdesátin uveřejněn v kronice časopisu Čtenář (viz též <http://ctenar.svkkk.cz/clanky/rocnik-2008/02-2008/kronika-k-sedmdesatinam-doc-phdr-jaromira-kubicka-csc-38-86.htm>). Jeho spolupracovníci a přátelé si však velmi váží celoživotního úsilí a díla, které zůstává jako kulturní dědictví pro budoucí generace a které pro své následovníky připravil. Přejí mu více klidu, méně starostí a hlavně, aby ve zdraví užíval ještě mnoho let zaslouženého odpočinku. I když – jak ho známe – odpočívat neumí a bude se jistě věnovat mnoha užitečným činnostem a tam, kde to bude možné nebo nutné, pomůže udržet vysokou úroveň knihovnicko-informačních služeb.

Milý Jaromíre – díky za veškerou Tvou práci – stálé zdraví a hodně životního elánu, ale také klidu a odpočinku do dalších let!

JIŘÍ POTÁČEK
> potacek@mendelu.cz

Foto Vilém Kaplan

Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v lednu 2009

V dalším dílu seriálu, který informuje o diplomových pracích obhájených na Ústavu informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy, se budeme věnovat lednovému termínu státních závěrečných zkoušek. Naším cílem je pravidelně seznamovat knihovnickou veřejnost se zdroji aktuálních informací z oblasti knihovnictví, informačních studií, knihovědy a studia nových médií a přispět k většímu využití diplomových prací našich studentů.

Ve zmíněném termínu státních závěrečných zkoušek ukončilo magisterské studium na ÚISK FF UK devět studentů a bylo obhájeno deset diplomových prací. Jestli vás některá z nich osloví a budete mít zájem si ve *Čtenáři* přečíst její výtah, kontaktujte redakci nebo přímo nás. Na vaši žádost oslovíme autora příslušné práce s nabídkou na publikování.

V minulosti jste si na základě této spolupráce mohli přečíst např. články: *Ústřední knihovna Evropské komise – od vzniku až po současnost* (Soňa Hanušová, Čtenář 1/2008), *Školní knihovny ve Španělsku* (Dana Bjačková, Čtenář 3/2008), *Švédský institut dětských knih* (Petra Myšková, 6/2008).

Informace o zadaných, odevzdaných a obhájených bakalářských, diplomových, rigorózních a disertačních pracích na Ústavu informačních studií a knihovnictví je možné vyhledávat pomocí systému ISDP (Informační systém diplomových prací) na <http://isdpa.alstanet.cz/>. V tomto systému najdete o pracích z našeho přehledu také další informace, např. kdo byl jejich vedoucím a oponentem, překlad názvu práce

do angličtiny, autorský abstrakt, rozsah práce a klíčová slova.

Výtisky všech obhájených diplomových prací jsou uloženy v areálu FF UK v Knihovně společenských věd T. G. Masaryka v Jinonicích, U Kříže 8, Praha 5 - Jinonice.

Seznam názvů a autorů obhájených diplomových prací:

- *Mediální výchova v České republice s důrazem na nová média* (Bc. Anna Marková)
- *Současné politiky e-governmentu a řešení problematiky digitálního rozdělení* (Bc. Kateřina Čechová)
- *Informační politika Clintonovy éry v USA* (Bc. Anežka Poljaková)
- *Současný stav veřejného knihovnictví v Jihočeském kraji* (Bc. Michaela Kubišová)
- *Vývoj a současný stav digitalizace knihovnických fondů v České republice a její klíčové otázky* (Bc. Lucie Krouzová)
- *Hudební knihovna společnosti Studio Fontána a její informační služby* (Bc. Lenka Bouchalová)
- *Audit internetové prezentace na příkladu konkrétní společnosti* (Bc. Radovan Kautský)
- *Dramatická výchova jako cesta k četbě* (Bc. Tereza Machková)
- *Role a postavení obrazu ve vizuální kultuře* (Bc. Kateřina Stuparičová)
- *Současný stav veřejného knihovnictví v Pardubickém kraji* (Bc. Martina Elnarová)

PETRA MYŠKOVÁ > Petra.Myskova@ff.cuni.cz
VĚRA PILECKÁ > Vera.Pilecka@ff.cuni.cz

DO ČÍSLA přispěli

- **PhDr. Jaroslav Císař** – Vydavatelství Grand Princ, Praha
- **Bc. Kateřina Kamrádková** – Národní technická knihovna, Praha
- **Kristýna Kožuchová** – Národní technická knihovna, Praha
- **PhDr. Ladislav Kurka** – Městská knihovna v Praze
- **Mgr. Petra Myšková** – ÚISK FF UK v Praze
- **Děvana Pavlíková** – Britská knihovna, Londýn
- **Mgr. Věra Pilecká** – ÚISK FF UK v Praze
- **Mgr. Jindřiška Pospíšilová** – NK ČR, Praha
- **Ing. Jiří Potáček, CSc.** – Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
- **Ing. Lea Prchalová** – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě
- **Bc. Jan Rylich** – Studia nových médií, FF UK v Praze
- **Bc. Helena Skálová** – Knihovna Gender Studies o.p.s., Praha
- **Mgr. Kateřina Slušná** – Koutná & Slušná, advokátní kancelář v.o.s., Praha
- **Ing. Hana Študentová** – Vědecká knihovna v Olomouci
- **Mgr. Blanka Vorlíčková** – ÚISK FF UK v Praze

INFORMAČNÍ ALCHYMIE

Když se řekne alchymie, můžeme si vzpomenout třeba na podivuhodné a tajuplné experimenty na dvoře Rudolfa II. Ovšem i na internetu lze objevit velmi zajímavé věci: třeba aplikace, které do sebe míchají různé informační zdroje, technologie, které procházejí weby za nás nebo pokusy o třídění obsahu založené na spolupráci všech uživatelů.

V sérii článků *Knihovny a Web 2.0* jsme už zmínili nejdůležitější principy, na kterých Web 2.0 funguje, a probrali jsme také celou řadu různých internetových služeb a aplikací. Ať už se jedná o blogy, sociální sítě nebo třeba 3D virtuální světy – to vše mohou být nejen zdroje zábavy, ale také informací.

Prostředí nových médií a technologií nám ale neposkytuje jen zdroje informací, představuje nám i nové možnosti, jak tyto informace pořádat nebo vzájemně kombinovat. A právě na takovou skoro až informační alchymii se podíváme v dnešním dílu...

JAK UMÍCHAT MASH-UP

S informacemi se dá dělat celá řada věcí, přičemž jedním z aktuálních trendů je jejich spojování a kombinování do nových celků. Velmi oblíbené je zejména propojování různých druhů informací s geografickými údaji, například pomocí aplikace *Google Maps*. Výsledkem tohoto propojení je tzv. „**mash-up**“.

Stručně řečeno, **mash-up je webová aplikace kombinující data z několika různých zdrojů do jednoho kompaktního celku**. Do českého jazyka se toto podivuhodné slovo pro jistotu nepřekládá, ačkoliv některé prameny navrhuji názvy jako „kaše“ nebo „míchanice“. Princip takových aplikací to ovšem odráží poměrně věrně, protože výsledek je skutečně „umíchaný“ z několika různých informačních ingrediencí.

Jak jsem zmínil, nejčastěji se využívá mapový podklad. Tak například mash-up *Woozor* kombinuje mapy s předpovědi počasí, aplikace *Joblighted* umísťuje na geografické území pracovní nabídky a třeba na stránkách *ElectionMap* se průběžně aktualizovaly výsledky prezidentských voleb v USA. Je pravda, že se zatím nejedná o zásadní či nepostradatelné příklady, ale důležitý je princip – tedy rychlá a efektivní možnost vizualizace informací.

RSS ANEB VŽDY V OBRAZE

Informace nás obklopují doslova na každém kroku a v prostředí internetu dosahuje tato „informační exploze“ obrovských rozměrů. Na webu je možné objevit celou řadu zajímavých zdrojů, jako například zpravodajské servery, informační portály, blogy, diskuse atd. – ale nabízí se otázka, jak všechny tyto informace sledovat.

Navštívit každý den třeba dvacet oblíbených webových stránek (a podívat se, co je nového) je samozřejmě poměrně zdlouhavé a monotónní – a právě proto vzniklo tzv. **RSS**, jehož cílem je tuto „námahu“ minimalizovat. **Zkratka RSS znamená Really Simple Syndication a označuje odbírání novinek a dalšího webového obsahu**. Technologie tedy pracuje na základě pořekadla „když nemůže Mohamed k hoře, musí hora k Mohamedovi“ (nebo naopak), a místo toho, aby uživatel sám kontroloval weby a četl články, tyto texty se mu samy stahují do tzv. „**RSS čtečky**“ na počítači nebo v prohlížeči.

V praxi to funguje tak, že uživatel navštíví svůj oblíbený web (například zpravodajský server nebo blog kolegy knihovníka) a pokud stránky obsahují podporu RSS, může se přihlásit k odběru novinek (třeba kliknutím na ikonu či odkaz), a od té chvíle mu nové články začnou automaticky „chodit“ do zmiňované čtečky. Uživatel má tedy aktuální přehled, co je nového, a rychleji si může vybrat jen ty články, které ho opravdu zajímají.

TAGY A FOLKSONOMIE

Vyhledávání a pořádání informací je pro knihovníky a informační pracovníky prakticky nedílnou součástí života. Většina zná různé databáze a informační systémy pomalu z paměti a bez problémů najdou téměř cokoliv. Ovšem vedle klasických forem vyhledávání (jako je autor, název, předmět atd.) a obvyklého hierarchického třídění informací (do kategorií a podkategorií) se již před časem objevila poměrně zajímavá novinka: třídění, které si vytvářejí sami uživatelé neboli „**folksonomie**“.

Název tohoto konceptu kombinuje slova „taxonomie“ a anglické slovo „folks“, tedy „lidé“. Můžeme říci, že **folksonomie je metoda volného třídění informací s použitím značek neboli tagů**. Tagy si můžeme představit jako jednotlivá **klíčová slova**, která ovšem nepřiděluje například správce systému na základě nějakého seznamu, ale volí si je sami uživatelé. Jednotlivé tagy jsou navíc na stejné úrovni (co se týče významu a důležitosti), a vzniká tak tzv. „**heterarchie**“ neboli soustava rovnocenných prvků.

Třídění pomocí tagů je v poslední době velice oblíbené a bývá součástí nejen různých webových služeb, ale i softwarových aplikací. Klíčový význam má tagování zejména tam, kde se nepracuje s textem, a kde tedy nelze použít fulltextové vyhledávání – například u databází fotografií či jiného audiovizuálního materiálu. Soubory je možné „označovat“ několika tagy (například: léto, zřícenina, Tomáš, Martina) a následně je možné podle těchto „osobních deskriptorů“ vyhledávat.

RIZIKA VOLNÉHO TŘÍDĚNÍ

Ovšem folksonomie má také některé poměrně zásadní nevýhody, které sice nemusí vadit běžným uživatelům při prohlížení výše zmiňovaných fotografií z dovolené, ale z pohledu informační vědy

mohou být poměrně zásadní. Jednou nepřijemností je kupříkladu právě **absence hierarchie** – v řadě případů je totiž více než vhodné, aby byly informace logicky členěny do různých skupin, oborů nebo kategorií. Nelze tedy očekávat, že by tagy vytlačily kupříkladu tezaury nebo systematické selekční jazyky typu MDT.

Druhým rizikem (i pro běžné uživatele) je **špatná volba jednotlivých tagů**. U předem připravených předmětových hesel si člověk může vybrat sice jen z omezeného množství, ale tyto deskriptory mají jasně daný význam a souvislosti. Oproti tomu tagy si může zvolit člověk libovolně, ale otázka je, jestli jsou opravdu použitelné. Když třeba někdo na *YouTube* popíše své video značkou „srandovní filmeček“, je pravděpodobné, že tento materiál nikdo nenajde, protože ho taková slova ani nenapadnou. Stejná situace nastane, když někdo udělá třeba chybu (např. tag „párzdniny“ místo „prázdniny“).

A CO NA TO KNIHOVNY?

Obecně by se dalo říci, že pokud se „něco týká informací“, knihovny to mohou využít – a to platí i pro tagy, mash-upy či RSS. Kupříkladu mash-upy mohou být zajímavým zdrojem informací, vizualizovaných v kontextu zeměpisné lokace, jak pro knihovníky (například pro potřeby nějaké rešerše), tak pro uživatele (představme si třeba propojení mapy ČR a nějakých statistik týkajících se městských nebo třeba univerzitních knihoven).

RSS je v současné době v podstatě standardem pro syndikaci obsahu a knihovny ho opět mohou využívat přímo pro svoji práci (například stahování článků z různých časopisů, odborných serverů a podobně) nebo zároveň mohou umístit RSS kanály na své webové stránky, aby čtenářům mohly chodit kupříkladu aktuální novinky o chystaných akcích.

A tagy a uživatelské folksonomie? Ačkoliv tyto postupy pravděpodobně nenahradí klasické formy pořádání informací (a ani to není jejich záměrem), je možné je efektivně využívat tam, kde to má smysl. Například by nemusel být špatný nápad rozšířit třeba knihovní katalog o drobné komunitní prvky, jako je možnost hodnocení titulů, jejich tagování či vkládání komentářů (mimochodem Městská knihovna v Praze některé tyto elementy už do svého katalogu integrovala).

Svět moderních informačních a komunikačních technologií je poměrně pestrý. **V oblasti ICT nevznikají pouze nové služby a aplikace, ale objevují se i nové zdroje informací a nové trendy a nástroje na jejich třídění a zpracování.** Knihovny a informační instituce by samozřejmě měly tyto novinky průběžně sledovat a v případě potřeby je zahrnout i do svých služeb.

Nicméně stejně jako u předchozích příkladů platí, že nemusíme používat úplně všechno jen proto, že to existuje, ale bohatě stačí vybrat si jen to zajímavé a vhodné pro naše účely. A protože i při komunikaci s knihovnami využívají lidé internet, jistě nějakou tu novinku pro usnadnění práce (třeba RSS chystaných akcí) uvítají.

19. ZASEDÁNÍ ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNICKÉ RADY ČR

13. 2. 2009

Z PROGRAMU:

1. Změna členů ÚKR

Novým členem ÚKR byl jmenován Mgr. Pavel Hazuka, generální ředitel Národní knihovny ČR. Na funkci v ÚKR rezignoval Mgr. Vlastimil Ježek.

2. Státní kulturní politika

Ing. Zdeněk Novák, vrchní ředitel sekce B Ministerstva kultury ČR, rekapituloval současný stav příprav materiálu *Plán implementace státní kulturní politiky na léta 2009–2014 dle usnesení vlády č. 1595/2008 o plánu nelegislativních úkolů*. Předložení materiálu vládě ČR je plánováno na červen. Z diskuse vyplynula nutnost zpracovat do materiálu přípravu nové *Koncepce rozvoje knihoven* s účinností od roku 2011. Plán by měl také zdůrazňovat nutnost státního kofinancování knihovnictví včetně nákupu licencí k elektronickým informačním zdrojům v rozumné výši. Současná výše dotačních programů MK cca 50 mil. Kč neumožňuje realizaci stanovených úkolů. Ing. Novák potvrdil, že je stále uvažováno o jednoprocenním podílu výdajů státního rozpočtu pro rezort kultury.

3. Národní strategie digitalizace

Ing. Zdeněk Novák informoval o tom, že zpracováním materiálu bylo pověřeno samostatné oddělení kulturní politiky a koncepcí a shrnul stav přípravy. PhDr. Vít Richter podotkl, že knihovníci jsou připraveni k maximální spolupráci. ÚKR apeluje na MK

ČR, aby *Národní strategie digitalizace* byla připravena v co nejkratším termínu. Bez tohoto koncepčního materiálu je ohrožena úspěšnost projektů z oblasti kultury, které byly vládou označeny jako priority pro *Integrovaný operační program*.

4. Licence ke vzdáleným elektronickým informačním zdrojům, doplňování zahraniční literatury (trvajících úkolů ÚKR)

Velkým problémem zůstává financování licencí ke vzdáleným elektronickým informačním zdrojům (program INFOZ připravovaný na MŠMT) a financování doplňování zahraničních informačních pramenů do knihoven.

Jelikož se dosud nepodařilo zajistit předpokládané financování programu INFOZ ze strukturálních fondů Evropské unie, které měly být hlavním finančním zdrojem tohoto programu, bylo zajištěno dočasné státní financování licencí pro letošní rok v rozsahu existujících přístupů k vzdáleným elektronickým informačním zdrojům (viz program MŠMT 1N). Pokračují jednání MŠMT o finančním zajištění programu INFOZ pro léta 2010, 2011. Pro následující léta se však dosud počítá s tím, že licence k specializovaným databázím budou státem dotovány pouze v přímé souvislosti s výzkumnými úkoly. Převážná většina členů ÚKR je však přesvědčena, že je třeba pro část informačních zdrojů (výběrově na základě uživatelských potřeb a statistik využívání) zajistit financování

licencí též pro veřejnost např. v Národní knihovně, ústředních odborných a krajských knihovnách.

Příprava programu kooperativního doplňování zahraniční literatury, která měla být mj. předmětem tohoto jednání, byla odložena kvůli zařazení témat s vyšší prioritou.

5. Financování dotačních programů

Mgr. Blanka Skučková z odboru umění a knihoven MK ČR informovala o přidělených finančních prostředcích na dotační programy v oblasti knihoven v roce 2009 a předložila návrh na rozdělení finančních prostředků pro program VISK:

- pro programy VISK 46 072 tis. Kč (65,5 % loňské částky);
- pro program Česká knihovna 2 200 tis. Kč;
- pro program Knihovna 21. století 1 900 tis. Kč.

ÚKR konstatovala, že minimální finanční částky určené pro rozvojové programy jsou v rozporu se strategickými materiály *Státní kulturní politika a Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2004 až 2010* a odrážejí nesystémový přístup k sestavování rozpočtu. Opakovaně je spoléháno na navýšení navrhovaných částek lobbováním při projednávání rozpočtu v Parlamentu ČR. (Tato praxe se však pro rok 2009 nezdařila.) ÚKR pověřila předsedu, aby opětovně dopisem požádal ministra kultury o navýšení finančních částek.

Vzhledem k výše uvedenému a ke skutečnosti, že se v návrhu rozpočtu pro dotační programy opět vyskytuje skryté financování statutárních činností Národní knihovny, ÚKR nesouhlasila s návrhem MK ČR na rozdělení finančních prostředků do jednotlivých podprogramů programu VISK.

6. Projekt internetizace knihoven

ÚKR vyjádřila velké znepokojení nad současnou situací, kdy stále není jasné, který resort bude garantem programu PIK a zda bude program pokračovat. Nejistota ohrožuje více než 3500 knihoven (obcí), které jsou do programu zapojeny.

Potěšitelnou informací je, že smlouvy o konektivité jsou prodlouženy do konce roku 2009, dokdy budou stávající připojení financována MV ČR. Nový provider, který je v současné době vybírán, bude dle sdělení MV pokračovat v připojování knihoven, které se přihlásily do projektu PIK v roce 2007 a dosud nebyly připojeny.

7. Národní digitální knihovna

PhDr. Bohdana Stoklasová prezentovala partnerský projekt NK ČR a MZK *Národní digitální knihovna*. Projekt bude podán do *Integrovaného operačního programu v rámci linie Smart Administration*. Očekává se synergický efekt tohoto projektu a projektu Národního digitálního archivu.

8. Zákon o povinných síťových publikacích

Mgr. Blanka Skučková informovala, že na návrhu spolupracují odbor médií a audiovizí, odbor legislativní a právní, odbor autorského práva a odbor umění a knihoven. Před předložením materiálu do vlády je nutno provést analýzu RIA (hodnocení dopadu regulace). Na základě výsledku analýzy bude stanoven způsob zpracování a termín předložení. Odhad 1. pololetí 2010.

9. Stanovisko MK ČR k výstavbě Národní knihovny ČR

PaedDr. František Zborník, ředitel odboru umění a knihoven MK ČR, sumarizoval důvody, proč nebyla zahájena výstavba nové budovy Národní knihovny:

- město odmítlo poskytnout přislíbené stavební pozemky,
- realizace stavby by výrazně převýšila předpokládanou částku a nebyla by tak finančně zajištěna,
- existují právní pochyby o možnosti zadat autorům vítězného návrhu vzešlého z mezinárodní architektonické soutěže zpracování projektové dokumentace. (Přímo, aniž by byla vyhlášena soutěž na zpracovatele.)

Z těchto důvodů požádalo MK generálního ředitele NK ČR P. Hazuku, aby přehodnotil prostorové možnosti Klementina v souvislosti s jejich chystanou revitalizací a urychlil výstavbu depozitáře v Hostivaři.

10. Informace o novele Katalogu prací

15. 5. 2009 má být ukončen ucelený návrh novely katalogu prací, který připravuje Pracovní skupina pro hodnocení prací a tvorbu katalogu prací na MPSV, v níž je zastoupeno MK ČR. Mgr. B. Skučková sdělila, že MK zpracovalo připomínky knihovníků a pokusí se je prosadit. Účinnost novely se předpokládá od 1. 1. 2010.

11. Standard veřejných knihovnických a informačních služeb

PhDr. Vít Richter oznámil vznik pracovní skupiny, která se bude zabývat aktualizací standardů VKIS zohledňující zahraniční zkušenosti. Na potřebě novelty se shodla sekce pro regionální funkce SDRUK i sekce veřejných knihoven SKIP se záměrem vydat aktualizovaný materiál formou doporučení MK.

12. Různé

12.1 Konference Knihovny současnosti

Decent J. Kubíček seznámil ÚKR s předběžným programem konference, která se letos koná **23. až 25. 6.** (Pravidelný zářijový termín byl přesunut kvůli rekonstrukci areálu.)

12.2 Elektronické dodávání dokumentů (EDD)

Ačkoliv byla uzavřena kolektivní smlouva o užití autorských děl zpřístupňováním díla knihovnou jednotlivcům ze strany veřejnosti na požádání, přináší její praktická realizace řadu problémů. Jedná se především o výši poplatku a o nutnost zřízovat uživatelská konta, tj. chráněný prostor koncového uživatele na zabezpečeném serveru zastupované knihovny vybavený systémem autentizace přístupu, jehož zajištění (pořízení vhod-

ného software) je pro knihovny velmi nákladné. Tyto faktory mohou v mnoha případech způsobit zánik služby a návrat ke klasické meziknihovni výpůjční službě.

12.3 Český normalizační institut

ČNI byl ke dni 31. 12. 2008 zrušen. Tvorba a vydávání českých technických norem přešly na Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví (ÚNMZ). Knihovnám je nyní umožněn trojí režim:

Licence ke čtení elektronické formy norem bez možnosti tisku pro dva počítače v knihovně (tj. dva přístupy k databázi norem na serveru ÚNMZ).

Nákup norem u distributorů a jejich prezenční zpřístupňování ve studovněch.

Distribuce norem v autorizovaném znění (pro potřeby soudních jednání, technické dokumentace, atd.) na základě smlouvy uzavřené s ÚNMZ.

Přes nesporný pokrok spočívající ve snížení cen jednotlivých norem pocítují knihovny, které normy tradičně zpřístupňovaly, omezení. Jedná se především o možnost získat tištěnou verzi normy či její části pro potřeby studia a výzkumu (tedy nikoliv autorizovanou verzi) tiskem z databáze.

tytým přístupem. Jednotlivé normy v elektronické podobě nebudou poskytovány. Přístup umožňují dva oddělené systémy, tj. *ČSN on-line pro firmy* a *ČSN on-line pro jednotlivce*. V rámci aplikace ČSN on-line nabízí ÚNMZ přístupové heslo k individuálnímu čtení za 1 000 Kč na 12 měsíců, ale bez možnosti tisku. Druhou variantou je přístupové heslo k hromadnému čtení za 10 000 Kč na 12 měsíců, opět bez možnosti tisku. Čtení a také tisk umožňuje zakoupení individuálních přístupových hesel, kde jde o tisk informativní, jehož výstupem není autorizovaný výtisk a vytištěnou ČSN nebo její část není možné dále šířit. Cena se pohybuje od 1 500 Kč až 3 500 Kč podle omezení počtu stran. Další změnou oproti bývalé praxi je přístup k ČSN v certifikovaném pdf formátu pro smluvní partnery ÚNMZ, tj. se souhlasem k tisku autorizovaných výtisků ČSN, k jejich distribuci a prodeji.

Internetový přístup může získat každá firma či fyzická osoba se sídlem nebo bydlištěm v ČR, která má vlastní e-mailovou adresu. Systém ČSN on-line pro jednotlivce je určen pro živnostníky nebo menší firmy, které nebudou chtít mít více než jednoho uživatele. Zaregistrování do systému je možné přímo na internetu s úhradou bankovním převodem nebo platební kartou přes internetovou platební bránu, a to bez smlouvy. Systém ČSN on-line pro firmy umožňuje zákazníkovi správu jeho uživatelů, nastavování práv, což nevyžaduje speciální počítačové znalosti ani žádný speciální software. Podmínkou je zavedení do systému a přístupové heslo, postačující je prohlížeč MS Internet Explorer nebo použití prohlížeče Mozilla Firefox. Přístup do systému je udělován na základě smlouvy.

Pro veřejnou knihovnu, která má zájem o přístup k normám ve studovně pro svoje čtenáře a uživatele, se nabízí varianta internetového přístupu s cenou 10 000 Kč za rok. Podmínkou je přístup z počítače v prostorách knihovny – studovny, a to s omezením na dva počítače s rozdílnými přístupovými údaji. Tisk norem není v této variantě povolen.

Odborné činnosti a ceny pro ÚNMZ závazně upravuje prováděcí vyhláška č. 486/2008 Sb., k zákonu č. 22/1997 Sb., v platném znění. Vyhláška v příloze uvádí ceny, které je oprávněn

od 1. 1. 2009 vybírat ÚNMZ. Transformace technické normalizace v České republice, zefektivnění celého systému a zejména zpřístupnění ČSN přes internet je prezentováno jako zásadní zlevnění technických norem, umožňující podnikatelům za příznivých podmínek i tisk dokumentu.

Dosavadní systém tištěných norem je hodnocen jako archaický a drahý. Pro knihovny, které dlouhodobě uchovávají normy jako konzervační fond, např. Vědecká knihovna v Olomouci má k dispozici více než 80 000 ks norem, je zúžení nabídky na elektronickou verzi bez možnosti tisku pro archivní účely nedostačující. Také ÚNMZ připouští, že teprve praxe ukáže, jestli se podařilo změny optimálně nastavit a nakolik je nový systém udržitelný. Informační centrum ÚNMZ zorganizovalo koncem ledna schůzku pro zájemce z řad knihoven o možnostech zpřístupnění technických norem podle nových pravidel. Rok 2009 je brán jako období zkušební, během kterého bude ÚNMZ vyhodnocovat spokojenost soukromého sektoru a zpětnou vazbu od veřejné správy, a nevykládá další úpravy systému ve společném zájmu všech zúčastněných.

Knihovnám poskytuje Informační centrum ÚNMZ smlouvu na poskytování ČSN v elektronické podobě prostřednictvím systému on-line s pravidelnou aktualizací. Přístup je umožněn ke všem platným českým technickým normám. Aktualizací se rozumí poskytování ČSN se všemi změnami, opravami norem, které se nahrazují nebo ruší. Poskytování ČSN včetně jejich aktualizace bude prováděno formou přístupu k serveru poskytovatele. Součástí smlouvy jsou licenční a technické podmínky přístupu, tj. povolení dvou přístupových počítačů, bez limitu denního počtu otevíření ČSN. Objednatel je povinen určit pověřenou kontaktní osobu (administrátora přístupu). Některé knihovny uvažují o zachování současného odběru tištěných norem a objednání přístupu k ČSN v elektronické podobě. Při zachování tištěných norem rozhodně nemůžeme hovořit o podstatném snížení ceny pro knihovny. Stejně jako ÚNMZ budou i knihovny za rok vyhodnocovat zkušenosti a svoje finanční možnosti, v jaké podobě budou zpřístupňovat ČSN v roce 2010.

HANA ŠTUDENTOVÁ > studentova@vkol.cz

Průvodce světem technických norem Distribuce ČSN v roce 2009

Prodej norem a další činnosti spojené s technickou normalizací zajišťuje od 1. 1. 2009 Úřad pro normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví (ÚNMZ). Český normalizační institut (ČNI) byl rozhodnutím ministra průmyslu a obchodu ČR zrušen a v důsledku toho došlo ke dni 31. 12. 2008 k vypovězení tzv. rámcových kupních smluv (trvalých objednávek) na dodávání českých technických norem (ČSN).

Od ledna tohoto roku zabezpečuje tvorbu a vydávání ČSN jako národní normalizační orgán ÚNMZ. Ministerstvo průmyslu a obchodu stanovilo tři základní priority, a to především zlepšení dostupnosti ČSN, zejména využitím elektronické formy, výrazné zlevnění a zdokonalení srozumitelnosti ČSN. Výrazné zlevnění má představovat až 50% snížení ceny proti dřívěj-

šímu stavu. Srozumitelnost se týká obsahu, terminologie i kvality překladů do českého jazyka.

ÚNMZ nezajišťuje distribuci ČSN v tištěné podobě s výjimkou pultového prodeje v informačním centru. Službu „trvalé objednávky ČSN“ poskytuje nově síť distributorů, kteří jsou schopni navázat na dříve zajišťovanou službu dodávání norem v tištěné podobě. Podepsané smlouvy pro tuto činnost má zatím asi 9 společností, a to se sídlem v Praze, Brně, Ostravě, Hradci Králové, Plzni a Žďáru nad Sázavou. Každý distributor si určuje cenu za normy sám a nabízí množstevní slevy. Seznam smluvních prodejců je k dispozici na webových stránkách ÚNMZ (www.unmz.cz).

Pracoviště ÚNMZ nabízí ČSN v elektronické podobě, poskytované placeným interne-

Z KNIHOVEN...

Kamarádka knihovna v Uherském Hradišti

Podobně jako v prvním ročníku soutěže má **Kamarádka knihovna** za úkol najít nejlepší oddělení pro děti: takové, kam děti rády chodí, kde se dobře cítí a které je dokáže přitáhnout ke čtení. Do druhého ročníku soutěže je přihlášeno **112 knihoven**. V každé soutěžící knihovně byly opět k dispozici formuláře vysvědčení, kde malí čtenáři mohli v pěti předmětech svou knihovnu oznámkovat jako ve škole, navíc ve slovním ohodnocení vyjádřili důvody, proč je dobré chodit do knihovny. V našem uherskohradištském dětském knižním království jsme rozdali více než 300 čistých formulářů, některé z nich se nám zpět nevrátily, zato prázdných blanketů nám pochybělo, a tak jsme je nahradili kopiemi, aby se dostalo na všechny čtenáře, kteří nás chtěli oznámkovat a obdržet netradiční záložku. Zároveň tak mohli pomoci knihovně získat cenné body v soutěžním klání, které vyvrcholí **1. června 2009** v Praze. A když se probíráme postřehy dětí, žasneme, na co všechno přijdou a co je pro ně v knihovně důležité. Dovolíme si citovat (i s pravopisnými chybami, neboť ty nám nepřísluší hodnotit ani opravovat) a podělit se i s vámi o několik důvodů, abyste „byli v obraze“ a věděli, proč je užitečné chodit do knihovny z pohledu malých čtenářů z Uherského Hradiště i okolí.

DO KNIHOVNY CHODÍM:

Proto; Kvůli Honzovi; Protože se mně knihovna líbí; Kamarádi si ji chválí; Je tu klid (ně jak doma); Máme možnost schovat se tu před deštěm; Když mi třeba ujede bus, tak jdu sem; Jsou tam dobré knihy, mnoho

knih; Po škole mám kam jít; Budu chytrá z knížek; Mám větší zásobu slov; Je tu pěkná atmosféra; Baví mě tam chodit, jsou tam ochotní; Můžu přestat věčně myslet na školu a domácí úkoly; Jsou tam skvělí lidé s kterými se dobře spolupracuje; ...

A TAKÉ TAM CHODÍM, PROTOŽE:

Zápisné 30 Kč na rok je dobré; Knihovna je pokaždé plná překvapení; Vyjde to levnější, než si knihy kupovat; Je lepší číst než sedět u počítače; Když nemám kam jít, tak jdu do knihovny; Najdu nové kamarády; Je tady BOŽÍ klid; Mají všechny knihy, které chci; Když mám moc času, hodí se to; Ráda čtu a tudíž jsem ráda v knihovně; Protože musím psát čtenářský deník; Protože se mi líbí knihy ☺; Je tu velký pořádek; Vždycky se tu něco najde; Mají tu spisovatele; Cestou do knihovny jsem na čerstvém vzduchu; Protože mě baví čtení; ...

Do knihovny chodím, protože když jsem našťvaná, skvěle se tu uklidním; Miluju knihy; Cítím se tady dobře; Je tady sranda; Je blízko gymnázia; Vždy se zasměju; Nemusím to platit; Hezky se čtou půjčené knihy; Nikdo mě nevíhodí ☺; Jsou tu milé knihovnice, které zvednou náladu; Je tu útulno; Je to tu dobrá zašívárna; Sú tam počítače ☺; Pomůcky do školy; Dají se tady najít věci na projekt; Dobré počteníčko; Svezení výtahem a počítání schodů; Rychleji mi tady ubývá čas ☺; Takové zázemí; Zábavná čekárna na kroužky; Knihovna je lepší než rande; Je tu WC a tak tu můžu být i dýl; Je tu dobrý vítach ☺; Je to tady prostě

super a lepší místo na trávení času a lepší knížky neznám; A nejvíc se mi líbí loutky ☺; ...

Chodím sem, abych získal vědomosti; Kvůli mamce a tatkovci; Mají tady skvělý výběr CD; Můžu si skopírovat materiály ☺; Je to tu hodně zajímavé; Vždy zde potkám spoustu přátel; Možnost brouzdat po internetu; Jsou tu hodní; Já jsem chodím hlavně protože mi to tak vychází s autobusem ☺; Mám tu kamarády; Ráda knihy vybírám; Vždy se zasměju; Odpočinu si od rodiny i od školy; Mají tu mazané knížky, které doma nemám; Zlepšení českého jazyka; Jsou tu dobré soutěže; ...

Je to tam supéér; Můžu přijít vždy; Protože knihovna není drahá; Protože číst se má; Knihovna pomáhá při výuce; Můžeš tam hrát stolní hry; Je mi tu dobře; Poznala jsem tady nové kamarády; Mám kde přespat, když je Noc s Andersenem; Když se čtou chytré knížky, jsme i my chytří; Dostanu hezkou kartičku knihovny; ...

A JAKÁ JE VLASTNĚ TA NAŠE KNIHOVNA?

Je zajímavá a hezká; Je prostě nej; Pěkná výzdoba, je to tam pěkné; Knihovna je bezvadná; Mají tam pěkně seřazené knihy; Je tam fůra dětských časopisů; Je to tu dobrá zašívárna; Nádherná výzdoba ☺; Je to prostě super!! Vřele doporučuji!!; A nejlepší je si půjčovat knížky!; ...

Když mi je zima, ohřeju se tady
Když mi je horko, je tu chládek
Když mi je smutno, jsou tu kamarádi
Když je mi veselo, najdu tu lidi,
kterým náladu mohu zlepšit
Když nemám doma co číst,
kam jít bych měla jít?

**MIRKA ČÁPOVÁ
– HANA HANÁČKOVÁ**

Foto archiv knihovny

Kamarádka knihovna 2008/2009
– Knihovna Bedřicha Beneše
Buchlovana Uherské Hradiště
Počet vysvědčení rozdaných dětem: 300
Počet vrácených: 287 = 96 %

110 ks vysvědčení – samé jedničky bez hvězdiček
99 ks vysvědčení – 1* a jiné slovní vyjádření
209 celkem – jedničky, hvězdičky = 73 %
78 ks vysvědčení – jedničky, dvojky a trojky

Předmět	Známka	Počet známek	Procenta
Jaká je knihovnice	1	284	98,9 %
	2	3	1 %
Výběr knih a časopisů	1	264	91,9 %
	2	21	7,3 %
	3	2	0,6 %
Počítače v knihovně – spokojenost	1	227	79 %
	2	49	17 %
	3	11	3,8 %
Je knihovna hezká	1	281	97,9 %
	2	6	2,1 %
Celková známka pro knihovnu	1	280	97,5 %
	2	6	2,1 %
	3	1	0,3 %

Karel Čapek elektronicky

SPOLEČNÝ PROJEKT MĚSTSKÉ KNIHOVNY V PRAZE, ÚSTAVU ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU FF UK A SPOLEČNOSTI BRATŘÍ ČAPKŮ

Když nemám co dělat, pracuji.

KAREL ČAPEK

Od smrti Karla Čapka, jedinečného českého prozaika, dramatika, novináře, překladatele, fotografa a filozofa, uplynulo 25. prosince 2008 sedmdesát let. Sedm desetiletí od autorovy smrti neubralo nic z kvality jeho díla, ale něco se přeci jen změnilo – vypršela majetková ochrana podle autorského zákona. *R.U.R., Věc Makropulos, Válka s mloky* nebo *Dášeňka* jsou tedy volné. A to je příle-

žitost k tomu, jak je přenést z tištěného světa do světa elektronických knih.

Díky vstřícnosti Ústavu Českého národního korpusu získala Městská knihovna v Praze kompletní soubor díla Karla Čapka v elektronické podobě. Ta vznikla skenováním knih vycházejících v letech 1980–1995 v péči nakladatelství Československý spisovatel, později Český spisovatel. Kompletní korpus byl knihovně předán na základě smlouvy o spolupráci.

Souborné dílo knihovna čtenářům a zájemcům nabídne na webovém portálu věnovaném Karlu Čapkovi, který bude spuštěn v květnu. Kromě knih ke stažení budou stránky obsahovat odkazy na zajímavé čtení na internetu, seznamy titulů o Čapkovi v Městské knihovně v Praze a další média ke stažení. Na tvorbě obsahu webových stránek bude knihovna spolupracovat se Společností bratří Čapků.

Zdroj: Tisková zpráva MKP

LENKA HANZLÍKOVÁ

Milí kolegové a kolegyně,

stále vítáme příspěvky o zajímavých akcích a podnětných činnostech vaší knihovny, které mohou být inspirací pro ostatní. Nabízíme vám prostor i pro prezentaci dalších zkušeností, nápadů či toho „co vás pálí“. Při zaslání příspěvků sledujte prosím uzávěrku a harmonogram jednotlivých čísel na stránce <http://ctenar.svkk.cz/informace-pro-autory.htm>.

Vaše redakce Čtenáře

ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA

DOTAZ: Existují ve Švédsku samoobslužné knihovny?

ODPOVĚĎ: Ve Skandinávii se jako všude jinde stále více a více diskutuje o nákladech na provoz knihoven a s tím i o související otevřené době. A opět, jako již po několika letech, přichází myšlenka samoobsluhy v knihovně. Nic nového, ale tentokrát debaty probíhají v Lundu – ve městě, kde žijí (je to univerzitní město se 100 000 obyvateli a s nejstarší švédskou univerzitou). Na začátku měsíce března jsem měla sérii kurzů marketingu v Dánsku, kde samoobslužné knihovny již existují. Je to veliký úspěch, o kterém se hodně píše v novinách, a to je samozřejmě velice dobré pro zviditelnění celého oboru.

Politikové v Lundu už odhlasovali roční zkušební období pro jednu pobočku, které hrozí zavření a kde je právě otevřít dobrou velkým problémem. Knihovna bude formou samoobsluhy otevřena každý večer, v sobotu i v neděli, a bude tedy mít stejné otevřené hodiny jako hlavní knihovna v Lundu. Pokud se projekt osvědčí, bude ji možné otevřít na celých 24 hodin. V knihovně bude videokamera a návštěvníci se dostanou dovnitř na svůj knihovnický průkaz a pin kód. Knihy si budou vybírat a registrovat sami pomocí automatů a webu. Uvažuje se i o internetovém spojení s hlavní knihovnou.

Karin Sandberg, šéfka lundské knihovny, si myslí a doufá, že to bude pro obyvatele Veberödu (patří k Lundu, ale leží asi 30 km od středu města) veliké zlepšení a uvádí, že spousta úkonů v knihovně mohou návštěvníci dělat sami. Tím, že otevřeme knihovny bez personálu, usnadníme přístup ke kultuře mnoha dalším uživatelům. Zároveň uvolníme zaměstnance, kteří konečně budou mít čas a možnost vyhledávat více obyvatel, kteří z nějakých důvodů knihovnu nevyužívají, a zmapovat lépe jejich potřeby, abychom tak mohli nabídnout služby a produkty, které případní zájemci opravdu chtějí.

Takže celý projekt neznamená, že knihovníci budou nepotřební nebo že společnost chce ušetřit na platech. Naopak, v Dánsku je v těchto samoobslužných knihovnách zapotřebí více personálu než dříve, protože knihovny díky příznivé otevřené době a nové publicitě získaly velké množství nových návštěvníků a uživatelů. Slyšela jsem zajímavé srovnání, nevím jestli se vám bude líbit, ale „něco na tom je“. Když si lidé chtějí vyzvednout nebo uložit peníze, nepotřebují chodit do banky a snažit se tam přijít ještě před třetí hodinou (nebo kdy banky zavírají). Jdou k bankovnímu automatu. Když potřebují něco jiného – zařídit si půjčku, konzultaci nebo nějaký složitější úkon, pak se teprve musejí přizpůsobit otevřené době banky a možná i vystát frontu a pak žádat osobní služby.

Karin Sandberg ještě říká: „Musíme jít s dobou a vyvíjet se, je to vlastně otázka přežití. Je to nové a pro někoho možná děsivé, ale také zvláštní a napínavé a určitě vás nezapomeneme informovat o výsledcích lundského projektu.“

Foto archiv autorky

ČTENÁŘ informuje

CASLIN 2009

Západočeská univerzita v Plzni ve spolupráci s partnerskými knihovnami organizuje ve dnech **7.–11. 6. 2009** šestnáctý ročník mezinárodního semináře **CASLIN 2009** – Instrukční repozitář a Open Access. Místem konání je hotel Klášter Teplá. Přihlášku, program a další informace najdou zájemci na stránkách <http://alx.upol.cz/caslin2009/>.

KNIHOVNY SOUČASNOSTI 2009

Sedmnáctý ročník konference pořádané Ministerstvem kultury ČR, Sdružením knihoven, Svazem knihovníků a informačních pracovníků a Ústřední knihovnickou radou se uskuteční ve dnech **23.–25. června 2009** v Junior centru SEČ, hlavním tématem setkání budou SLUŽBY KNIHOVEN.

VYŠLO V KNIHOVNÁCH

Městská knihovna v Rožnově pod Radhoštěm vydala na začátku roku 2009 knihu Jaroslava Bártka **Kronika mého rodu** mapující na pozadí rodinné kroniky rodu Bártků dějiny obcí Horní a Prostřední Bečva v uplynulých 350 letech. Kniha je svěbytným příspěvkem k historii mikroregionu, obsahuje podrobnou rodinnou genealogii. Kniha vyšla u příležitosti uplynutí 350 let od první písemné zmínky o obci Horní Bečva.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem vydala ve spolupráci se Severočeským klubem spisovatelů publikaci **Strípky z minula** Hany Králové. Autorka uvádí vzpomínky své babičky a maminky na dobu Rakouska-Uherska, 1. republiky i protektorátu. Popisuje, jak se v té době žilo prostým lidem.

Osmdesátistránková brožura je doplněna rodinnými fotografiemi a lze ji koupit na adrese autorky v Samotách 205, 471 55 Kunratice u Cvikova. Doporučená cena je 120 Kč.

Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové vydala v loňském roce u příležitosti otevření nové budovy stejnojmennou obrazovou publikaci dokumentující průběh její stavby. Exkluzivní fotografie Ladislava Chytrého a Roberta Spousty, zejména knihovny v noci a nástěnné malby Evoluce forem, se střídají s leteckými snímky, fotografiemi

z výstavby a zobrazením technických detailů interiéru, jako je např. hlavní dominantu knihovny, centrální schodiště. Za připomenutí stojí i vtipná kresba Vladimíra Renčina, která uvádí názory občanů Hradce na architektonický návrh nové knihovny. O články byli požádáni architekti, regionální politici, umělci, akademičtí činitelé a pracovníci knihovny. Texty doplňují resumé v němčině a angličtině. Grafickou úpravu provedlo studio U&U grafický design Hradec Králové. Kniha je vydána v nákladu 2500 výtisků a má 124 nečíslovaných stran, převážně obrazových. Lze ji objednat na e-mailové adrese jaroslava.stepanova@svkhk.cz, cena je 560 Kč.

KNIHOVNA Z OBÁLKY

Centrální vědecká knihovna Technické univerzity v Delftu TU Delft Library Nizozemí

FAKTA A ZAJÍMAVOSTI:

● Návrh knihovny vznikl ve studiu *Mecanoo* pod vedením architektky Francine Houben. Projekt pochází z let 1993–95, vlastní realizace proběhla v roce 1996 až 1998.

● Vzhledem knihovna připomíná vlnu (metafora souvisí s blízkostí vodního kanálu a navíc má svůj důraz v zemi, která může být ohrožena stoupající hladinou moří). Stavba je složená ze šikmých střech, lomených zdí, nakloněných průčelí a spleťtých prostor. Rozšiřuje území samotného kampusu a je částečně zapuštěna pod terén, její střechu pokrývá trávník.

● Středem knihovny prochází výrazný kužel, který postupuje střechou a přesahuje ji o dvě podlaží. Uvnitř kuželu se nachází čítárna. K dispozici je asi tisíc studijních míst, místnost pro tři sta počítačových pracovních stanic je členěna na malé pracovní boxy, aby čtenáři měli soukromí.

● Sklo, které je použito na povrchu, je také jedním z hlavních materiálů i uvnitř knihovny. Transparentní je většina prostor. Čtenáři i zaměstnanci vidí nejen na knihy v policích, ale mají přehled o administrativních a řídicích mechanismech knihovny, o pohybu knih.

● Sbírkou knihovny tvoří přes milion publikací, které jsou kvůli bezpečnosti a ideálním podmínkám umístěny pod úrovní terénu. Volně přístupných je cca 80 000 svazků.

● Knihovna slouží nejen studentům a pedagogům univerzity v Delftu, ale také spravuje centrální katalog vědecké a výzkumné literatury všech holandských univerzit a je zde umístěn národní archiv pro technické a přírodní vědy.

Zdroj informací: Mitášová, Monika. Architektura současných knihoven – dílo ve stavu zrodu. In Knihovna a architektura 2003: knihovny bez bariér. Praha: Státní technická knihovna, 2003.

Brian Edwards, Biddy Fischer. Knihovny a studijní centra [elektronický zdroj]. Havlíčkův Brod: Krajská knihovna Vysočiny, 2006.

Foto Jaroslav Vyčichlo

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

ACHMADOVA, Ju. A. – GALIMOVA, Je. Ja. : Menedžment kačestva i biblioteka : učebno-praktičeskoje posobje. /Management kvality a knihovna. Učebnice. / Moskva : Libereja-Bibinform, 2007. – 88 s. – (Bibliotekar' i vremja. XXI vek ; vyp. 55)

Kf 8.719/B

BUCHANAN, Elizabeth A. – HENDERSON, Kathrine A. : Case Studies in Library and Information Science Ethics. /Případové studie o knihovnické a informační etice. / Jefferson : McFarland, 2009. – ix, 165 s.

Kra 37.611

GANTERT, Klaus – HACKER, Rupert : Bibliothekarisches Grundwissen. – 8., vollständig neu bearbeitete und erw. Aufl. /Základy knihovnictví. / München : Saur, 2008. – 414 s.

Ke 37.670

HEALEY, Paul D. : Professional Liability Issues for Librarians and Information Professionals. /Otázky profesionální odpovědnosti pro knihovníky a informační odborníky. / New York : Neal-Schuman, 2008. – xviii, 236 s. – (The Legal Advisor for Librarians, Educators, and Information Professionals ; no. 2)

Kib 37.648

Automatizace knihovnické a informační činnosti

Handbook on Cultural Web User Interaction / ed. by Pierluigi Feliciati, Maria Terese Natale. – 1st ed. (September 2008). /Příručka uživatelů interaktivních kulturních webů. / [Roma] : MINERVA EC Project, 2008. – 166 s. : il., grafy

Ife 37.731

Challenges of Managing Information Quality in Service Organizations / ed. by Latif Al-Hakim. /Změny řízení kvality informací v organizování služeb. / Hershey : Idea Group Pub., 2007. – xxiv, 319 s.

Iea 37.614

M-Libraries : libraries on the move to provide virtual access / ed. by Gill Needham and Mohamed Ally. /M-knihovny. Knihovny na cestě k poskytování virtuálních přístupů. / London : Facet, 2008. – lvii, 287 s.

Iea 37.695

Managing Technologies and Automated Library Systems in Developing Countries : open source vs commercial options : proceedings of the IFLA Pre-Conference Satellite Meeting, Dakar, Sénégal, August 15–16 2007 / ed. by Bernard Dione and Rejean Savard. /Řízení technologií a automatizovaných knihovnických systémů v rozvojo-

vých zemích : otevřené zdroje versus komerční možnosti. Materiály z předěžné konference IFLA, Dakar 15.–16. srpna 2007. / München : Saur, 2008. – 217 s. – (IFLA Publications ; 132) Iea 37.465

Architektura knihoven

McCARTY, Richard C. : Managing Your Library Construction Project : a step-by-step guide. /Řízení stavebního projektu tvé knihovny. Příručka krok za krokem. / Chicago : American Library Association, 2007. – ix, 172 s. : grafy Aa 37.083
The Renaissance Library Calendar 2009. /Kalendář renesančních knihoven 2009. / Torsvågen : ISIM, 2008. – 1 kalendář [28] s. : barev. Aaaa 37.749

Organizace knihovnických fondů

GILJAREVSKIJ, R. S. : Razvitije principov knigopisanija : kratkij očerk. – 2-je izd., dop. /Rozvoj principů popisu knihy. Krátký náčrt. / Sankt-Peterburg : Professija, 2008. – 236 s. Od 37.623

Online Business Sourcebook : including online, CD-ROM and web products / ed. by Oksana Newman. – 8th, completely rev. and updated ed. /Knižní online obchod : včetně online zdrojů, CD-ROM a webových projektů. / München : Saur, 2007. – ix, 417 s. – (Resource Guides to Business Information Sources) Abdf 37.558

Print vs. Digital : the future of coexistence / ed. by Sul H.Lee. /Tisk versus digitál : budoucnost spolužití. / Binghamton : Haworth, 2007. – 138 s. : il., grafy Oa 37.439

YEE, Martha M. : Moving Image Cataloging : how to create and how to use a moving image catalog. /Katalogizace filmů. Jak vytvářet a používat katalog filmů. / Westport : Libraries Unlimited, 2007. – xiv, 273 s. – (Third Millennium Cataloging) Od 37.442

Služby knihoven

GRUBER, David : Rychločtení, rychlostní studium, info management. – 7., upr. vyd. Praha : Management Press, 2008. – 326 s. Sf 37.681

The Human Side of Reference and Information Services in Academic Libraries : adding value in the digital world / ed. by Lesley S. J. Farmer. /Lidská stránka referenčních a informačních služeb v akademických knihovnách. Sčítání hodnot v digitálním světě. / Oxford : Chandos, 2007. – xxii, 134 s. – (Chandos Information Professional Series) Sd 37.501

TRÁVNÍČEK, Jiří : Čteme? : Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2007). Brno : Host ; Praha : Národní knihovna České republiky, 2008. – 207 s. : il., grafy, tabulky. Sf 37.678

ZÁKLADNÍ KAMENY
NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY

27. část

aneb Národ sobě II

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

KÁMEN DVACÁTÝ DEVÁTÝ

/ Městská knihovna Semily

Jako pětadvacíti, pokud mne mé poznámky neklamou, předávali svůj kámen do základů nové budovy Národní knihovny ČR zástupci Městské knihovny ze Semil. A co je vedlo k věnování základního kamene, to prozrazuje paní Miroslava Vrbenská, ředitelka zmiňované knihovny: „Cítíme hrdost na to, že v pestré mozaice základních kamenů této významné budovy našeho národa může být umístěn i kámen, který reprezentuje náš krásný kraj Semilsko, ležící na území Českého ráje, Podkrkonoší i Krkonoš... Vybrali jsme vodou omlétý valoun z koryta řeky Jizery u obce Háje nad Jizerou, vzdálené asi 10 km od Semil. Jizera je pro náš kraj řekou přímo symbolickou, váže se k ní řada pověstí. Vodou opracované kameny působí téměř mysticky.“

Vybraný valoun o rozměrech 28x22x12 cm je z geologického hlediska proslulá prvohorní železnobrodská žula z Krkonoško-jizerského masivu. Je pro ni typická šedoběžová barva a mimořádná odolnost vůči kyselosti a povětrnostním vlivům. Z těchto důvodů má široké použití jak v exteriérech, tak v interiérech. Tento kámen byl použit i na ostění a portály vstupů na průčelí Městské knihovny v Praze na Mariánském náměstí. „I v tom shledáváme pro naše knihovny určitou symboliku,“ dodala ředitelka M. Vrbenská.

Budoucí kámen do základů nové budovy Národní knihovny ČR objevily při jedné ze svých cest po knihovnách regionu Jana Hudská a Jitka Vaclová,

pracovnice regionálního oddělení Městské knihovny v Semilech. Kámen pak dopravily autem do Semil. „Do valounu jsme nechali vsadit oválnou kovovou destičku s nápisem Městská knihovna Semily 2006 o rozměrech 12x7 cm. Její oválný tvar jsme zvolili záměrně, aby tak respektovala tvar kamene,“ popsal Miroslava Vrbenská dar a upřesnila jeho konečnou podobu. Do Prahy na happening byl převezen společně s ostatními základními kameny regionu automobilem Krajské vědecké knihovny (KVK) v Liberci.

Na Letenské pláni semilský kámen ze železnobrodské žuly předávala do rukou generálního ředitele Národní knihovny ČR Vlastimila Ježka Miroslava Vrbenská společně s dalšími zástupci knihoven z Libereckého kraje, tedy KVK Liberec a poboček libereckých knihoven v Doubi, Vesci a Rochlicích (kámen třicátý první a třicátý druhý), Městské knihovny Česká Lípa (kámen dvacátý osmý) a Městské knihovny Turnov (kámen třicátý).

Přání Městské knihovny Semily do vínku nové budovy Národní knihovny ČR, ale i jejím uživatelům, zformulované Miroslavou Vrbenskou, uvádím na závěr této kapitoly v nezkrácené podobě:

„Ať nabídka jejích fondů je tak pestrá jako kvítí v Krakonošově zahrádce!

Ať knihy dodávají čtenářům stále tak široký rozhled, jaký máme z Kozákova i blízkých Krkonoš!

Ať vědomosti zde

získané jsou tak hluboké jako naše Bozkovské jeskyně!

A myšlenky čtenářů jsou stejně pestré jako říčka Kamenice a čisté jako Jizera pod Riegrovou stezkou!

Ať se oči dětských návštěvníků trpytí jak skleněné perličky z našich podhorských chalup!

Ať se v knihovně všichni cítí tak příjemně jako v přírodě Českého ráje!

Ať Národní knihovna ČR převezme odkaz starých písmáků a kronikářů našeho kraje!“

Na závěr jen dodejme: Ať se tak stane!

Česká Alexandrovka

Vzpomínky na život české vystěhovalecké komunity na Rusi

Bohuslav Andrš

(Publikace Slovanské knihovny, č. 62)

Memoáry se zabývají zajímavou, dosud však značně opomíjenou kapitolou z dějin českého vystěhovalectví na Ukrajinu a do Ruska. Autor (narozen 1926), rodák z osady Česká Alexandrovka poblíž Oděsy, popisuje nelehké putování českých exulantů-evangelíků od pobělohorské doby; hlavní pozornost věnuje historii své rodné obce, založené na přelomu 19. a 20. století. Zaznamenává pohnuté osudy obyvatel Alexandrovky v průběhu první poloviny 20. století, vzpomíná na represivní kampaně ve dvacátých a třicátých letech i v průběhu druhé světové války. Stranou neponechává ani reemigraci některých alexandrovských Čechů do ČSR po roce 1945 a popisuje jejich životy – i svůj vlastní – ve staronové vlasti. Cennou dokumentární hodnotu má obrazová příloha.

- Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, Praha 2009, 1. vyd., náklad 400 výtisků, 264 s., 20 s. obr. příloh, 150 Kč
- ISBN 978-80-7050-564-9

Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků (20) 2008

Vzácné knihy jako švédská válečná kořist z třicetileté války

Zpracoval kolektiv autorů pod vedením Aleny Richterové

Sborník, který je pokračováním starší ediční řady, je zcela nově věnován jedinému tématu, jež volně navazuje na velmi významnou výstavu o Codexu gigantu, konanou v Národní knihovně ČR v letech 2007 a 2008 s velkým ohlasem u veřejnosti. Jedná se o knižní poklady, které z Čech a Moravy odvezla vítězná švédská vojska na samém sklonku třicetileté války. Odborné příspěvky našich předních znalců této problematiky sice reflektují zcela mimořádnou atraktivitu tématu, které je ve střední Evropě často vnímáno poněkud rozporuplně, zároveň však představují velmi precizní výsledky dlouholetého výzkumu historických pramenů, z nichž některé jsou v povědomí české veřejnosti dosud málo známé.

- Národní knihovna ČR, Praha 2008, 1. vyd., náklad 300 výtisků, 67 s., 6 s. barev. obr. příloh, 122 Kč
- ISBN 978-80-7050-563-2